

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Martin Raid

PEHME JÕU KASUTAMINE AVALIKUS DIPLOMAATIAS UKRAINA PRESIDENT
VOLODÕMÕR ZELENSKÕI KÕNEDE NÄITEL

Magistritöö

Juhendaja: Liisa Talving , PhD

Tartu 2023

AUTORSUSE DEKLARATSIOON

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad, ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Töö sõnade arv: 20 944

Martin Raid, 15.05.2023

LÜHIKOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk oli Ukraina näitel välja selgitada, kuidas kasutab riik pehmet jõudu ja avalikku diplomaatiat oma eesmärkide saavutamiseks. Ukraina on olnud sõjas Venemaa vastu liitlaste ja toetajate leidmisel edukas ning see on neile toonud märkimisväärset toetust. Uurisin, mismoodi on Ukraina kasutatud selle saavutamisel nii pehme jõu kui avaliku diplomaatia võimalusi. Ukraina pehme jõu uurimisel analüüsisin riigi avalikku diplomaatiat, mida riik viib ellu president Volodõmõr Zelenskõi kõnede kaudu. Töö valimi moodustasid mitmekümne välisauditooriumile peetud sõnavõtu seast välja valitud 12 kõnet, mille riigipea pidas alates 24. veebruarist 2022 kuni sama aasta sügiseni. Valikusse kuulusid kõned riikide parlamentides, rahvusvahelistes organisatsioonides ja kultuurisündmustel, sest see võimaldas välja tuua erinevatele auditooriumitele peetud kõnede sõnumite sisu, narratiivi ja ülesehituse.

Analüüsist lähtuvalt sai kinnitust, et Ukraina on pehme jõu elluviimisel toetunud olemasolevatele teadmistele ning oskuslikult kombineerinud erinevate autorite nägemusi sellest, kuidas ja milliste vahendite kaudu pehmet jõudu kõige kasulikumalt täide viia. Sellest saab järeldada, et kui riik jälgib pehme jõu elluviimisel teoreetilises kirjanduses käsitletut, siis on suur tõenäosus, et see toimib efektiivselt ja toetab soovitud eesmärkide saavutamist. Mitmete põhimõtete järgimine ja neile toetumine loob koosmõju, mis töötab kasulikumalt, kui ühe või mõne üksiku lähenemisviisi konkreetne järgimine. Kokkuvõtvalt on võimalik magistritöö analüüsi põhjal öelda, et asümmeetrilistes konfliktides nagu on Ukraina ja Venemaa sõda ning olukordades, kus riigi muude võimekuste kaudu ei ole võimalik oma eesmäärke täita, annab pehme jõu oskuslik kasutamine lisavõimaluse, mille kaudu soovitud tulemusi saavutada.

SISUKORD

LÜHENDITE LOETELU	6
SISSEJUHATUS	7
1. TEOREETILINE RAAMISTIK	10
1.1 Pehme jõud ja selle olulisus	10
1.2 Pehme jõu väljendumine	12
1.3. Avalik diplomaatia kui pehme jõu strateegia	15
1.4 Teoreetiline raamistik magistritöö kontekstis	17
2. UKRAINA JUHTUMI KIRJELDUS.....	19
3. METODOLOOGIA	23
3.1 Metoodika	23
3.2 Valim.....	26
3.4 Metoodika ja valimi puudused.....	27
4. ANALÜÜS	29
4.1 Kellele Ukraina president kõneleb?	30
4.1.1 Kõned parlamentidele ja rahva poole pöördumine	31
4.1.2 Rahvusvahelised organisatsioonid ja kultuurisündmused	33
4.1.3 Isiklikud pöördumised	35
4.2 Kuidas Ukraina president kõneleb?	37
4.2.1 Ukraina olukorra ja kaotuste kirjeldamine.....	38
4.2.1 Ajalooliste paralleelide loomine	40
4.3 Millest Ukraina president kõneleb?	45
4.3.1 Väärtuste kaitsmine.....	46
4.3.1 Ukraina ja Euroopa Liit	48
4.3.2 Ukraina ja NATO.....	51
4.3.3 Ukraina rahuplaan	53

4.4 Tulemuste kokkuvõte.....	58
5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	63
5.1 Järeldused.....	63
5.2 Diskussioon.....	72
KOKKUVÕTE	76
SUMMARY	78
KASUTATUD KIRJANDUS	80

LÜHENDITE LOETELU

EL - Euroopa Liit

NATO - Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (*North Atlantic Treaty Organization*)

ÜRO - Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

MLRS - mitmelasuline raketiheitjasüsteem (*Multiple Launch Rocket System*)

SISSEJUHATUS

Gallarotti (2011: 26) on välja toonud, et rahvusvaheliste suhete maastik on muutunud ning varasemast enam pööratakse tähelepanu pehmele jõule ja selle allikatele. “Pehme jõud” (*soft power*) kui termin tuli käibeles esimest korda 1980. aastate lõpus. USA poliitikateadlane Joseph Nye kirjeldas seda kui A võimet panna B tahtma sama, mida A soovib (Nye, 1990a). Tänapäeva infoühiskond ja uue meedia võimalused on pehme jõu tõstnud aina tähtsamasse rolli ning seda püüavad riigid enda kasuks tööle panna.

Tänapäeval infoajastul ei sõltu sõjaline edu ainult sellest, kelle sõjavägi võidab, vaid ka sellest, kelle lugu võidab (Nye, 2009). Lõpuks võib see, kelle lugu usutakse saada otsustavaks ka sõja lõpptulemuse kujunemisel, mistõttu on oluline teada, kuidas tuleks pehmet jõudu kasutada, et see oleks efektiivne ja aitaks riigil soovitud tulemusi saavutada. Üks võimalus pehmet jõudu kasutada on “avalik diplomaatia” (*public diplomacy*), mida Nye (2008: 94) kirjeldas kui riigi pehme jõu mobiliseerimist ja edendamist, et võita avalikkuse poolehoidu. Pehme jõu ja avaliku diplomaatia elluviimisel tuleb silmas pidada strateegilist lähenemist, sest muidu ei ole nende võtete kasutamine efektiivne. Läbimõeldud tegevused loovad aluse, et tehtu on edukas ja vastab ootustele. Avalikus diplomaatias eeldab see strateegilist kommunikatsiooni, mis tähendab läbimõeldud kommunikatsiooni avalikkusega, mille eesmärk on toetada pikaajaliste sihtide saavutamist (Hallahan jt, 2007).

Selge ja läbimõeldud nutika jõu kasutamine ehk nii kõva kui pehme jõu kombineerimine võib asümmeetrilistes konfliktides olla otsustav ning oskuslik pehme jõu kasutamine võib anda vastaspoole ees selge eelise. Seetõttu tasub lähemalt uurida, kuidas ja millal ning millest lähtuvalt kasutatakse sõjalistes konfliktides puhul pehmet jõudu ja avalikku diplomaatiat, et võita enda poolele avalikkuse poolehoidu. Analüüsin seda uurimisprobleemi Venemaa ja Ukraina vahelise sõja kontekstis, sest minu hinnangul on toimunud selle konflikti vaates märkimisväärne muutus, mis näitab, et pelgalt sõjalise üleolekuga ei ole võimalik teist riiki vallutada.

Kui Venemaa alustas Krimmi annekteerimist 2014. aastal, siis suutis riik oma nägu ja positsioon maailmaareenil säilitada ning ülemaailmset vastupanu sellele sammule ei tekkinud. Niimoodi läks ka 2008. aastal Gruusias ning tundus, et Venemaa on karistamatu ja saab teha

seda, mida ise soovib. Samasugusel arusaamal oli ka riigi juhtkond eesotsas president Vladimir Putiniga. Kõik aga muutus 24. veebruaril 2022, kui varahommikul algas Venemaa laiaulatuslik sissetung Ukrainasse. Venemaa suutis küll oma sõjaväega hõivata juurde Ukraina territooriumi, kuid sõda ei ole seni suudetud võita.

Töö kirjutamise hetkeks on täiemahulise sõja algusest möödunud rohkem kui aasta ja Venemaa pole endiselt võitnud sõda ega suutnud oma lugu veenvalt esitada. Ukraina on mõistnud, et sõja võitmiseks on vaja teha kõik selleks, et nende sõnum võidaks ja leviks üle maailma. Kuigi 2023. aasta kevadel ei ole sõda veel läbi, on Ukraina seisnud selle eest, et oma lugu eduks pöörata. Ukraina on alates Venemaa laiaulatuslikust sissetungist 24. veebruaril 2022 aktiivselt kasutanud sõjalise vastupanu kõrval ka pehmet jõudu ning avalikku diplomaatiat ja näidanud, et riik proovib selle abil saavutada soovitud tulemusi.

Magistritöö eesmärk on Ukraina näitel välja selgitada, kuidas kasutab riik pehmet jõudu ja avalikku diplomaatiat oma eesmärkide saavutamisel. Seda tasub uurida, sest kuigi Ukraina sõjaline võimekus oli sõja alguses Venemaaga võrreldes kehvem, on riik suutnud endiselt vastu hakata ja pole sõda kaotanud ka nüüd, kui selle algusest on möödunud üle aasta. Ukraina tegevust on vaja analüüsida, sest Ukraina on olnud liitlaste ja toetajate leidmisel edukas ning see ongi neile edu toonud. Oluline on saada teada, mismoodi on Ukraina kasutanud selle positsiooni saavutamiseks nii pehme jõu kui avaliku diplomaatia võimalusi.

Magistritöö uurimisprobleemist ja eesmärgist lähtuvalt sõnastan ühe uurimisküsimuse ja kolm alaküsimust, millele soovin töös vastuseid otsida. Selleks, et vastata uurimisküsimusele, analüüsin Ukraina pehme jõu kasutamist avalikus diplomaatias Ukraina presidendi Volodõmõr Zelenskõi kõnede näitel, mida ta on pidanud erinevatele välisauditooriumitele (nt riikide parlamendid, rahvusvahelised organisatsioonid ja kultuurisündmused).

- Kuidas kasutab Ukraina oma eesmärkide saavutamisel pehmet jõudu avalikus diplomaatias?
 - Kellele kõneldakse?
 - Kuidas kõneldakse sihtrühmadega?
 - Millest kõneldakse ja milliseid narratiive esitatakse?

Inimeste ja riikide poolehoidu on proovitud võita kõnede, meedia ja sotsiaalmeedia kaudu ning see on neil edukalt õnnestunud. Praegu on õige hetk selle uurimiseks, sest alates Venemaa laiaulatuslikust sissetungist 24. veebruaril 2022 on kogunenud piisav hulk Ukraina presidendi kõnesid ja avaliku diplomaatia sõnumeid, mida analüüsida. Ukraina on suutnud infosõjas Venemaa vastu domineerida, sest neil on õnnestunud oma agenda domineerima panna ja seeläbi vastaspoole infooperatsioonid läbi kukutada. Seda küll mitte igal pool, aga Ukraina sõnumid domineerivad läänes ning neid usutakse. Ukraina on oskuslikult kasutanud pehmet jõudu ja avalikku diplomaatiat nii, et need aitaksid kaasa erinevate eesmärkide täitumisele. Toon oma magistritöös välja pehme jõu rakendamise viisid Ukraina näitel ja kirjeldan, mismoodi nad seda avalikus diplomaatias president Volodõmõr Zelenskõi kõnede kaudu ellu viivad. Konkreetsemalt vastab uurimistöö küsimustele, kellele, kuidas ja millest Ukraina mingis olukorras oma sõnumeid edastab.

Magistritöö koosneb viiest peatükist. Esimeses peatükis defineerin töös kasutatud olulised mõisted nagu pehme jõud ja avalik diplomaatia ning seejärel annan ülevaate teoreetilisest raamistikust ja lähtepunktidest. Teises peatükis kirjeldan pehmet jõudu ning avalikku diplomaatiat Ukraina juhtumi kontekstis. Kolmandas peatükis tutvustan magistritöö meetodit ja valimit. Neljandas peatükis kirjeldan uurimistöö analüüsi tulemusi ning viiendas peatükis esitan järeldused ja autori diskussiooni koos soovitusetega edasisteks uuringuteks. Kokkuvõttele järgneb ingliskeelne ülevaade ning kasutatud kirjanduse loetelu.

1. TEOREETILINE RAAMISTIK

Magistritöö keskendub sellele, kuidas kasutatakse pehmet jõudu avalikus diplomaatias, et saavutada püstitatud eesmärgid. Esimene teooria alapeatükk tutvustab jõu erinevaid kontseptsioone ning kirjeldab, mis on pehme jõud ja miks on see muutunud järjest olulisemaks. Teine alapeatükk keskendub sellele, kuidas pehme jõud väljendub ning mismoodi on võimalik seda soovitud eesmärgi saavutamiseks tööle panna. Kolmas alapeatükk kirjeldab avalikku diplomaatiat kui üht pehme jõu strateegiat ning annab ülevaate selle kasutamise praktikatest.

1.1 Pehme jõud ja selle olulisus

Jõu või võimu olemusest on enamikel inimestel ettekujutus olemas, aga konkreetset ja üheselt mõistetavat tähendust sellele anda pole lihtne. Inimesed tajuvad, et jõud eksisteerib ja mõnel on seda rohkem kui teistel. Ühe levinuima tähenduse jõu kohta avaldas Robert Dahl 1957. aastal ajakirjas Behavioral Science artiklis “The concept of power”, kus ta esitas jõu kirjelduse, mida loetakse klassikalise jõu definitsiooniks. Dahli (1957: 202-203) nägemuses on “jõud” (*power*) olukord, kus A omab B üle sellist võimu, et A suudab B panna tegema seda, mida B tavaliselt muidu ei teeks. Jõu väljendumise viisid on aga aja jooksul muutunud ja täienenud. Seetõttu on teadlased klassikalist jõu definitsiooni laiendanud ning eristama on hakatud pehmet, kõva ja nutikat jõudu.

Globaalne süsteem on Gallarotti (2011: 26) sõnul viimase 100 aasta jooksul muutunud kiiremini kui sellele eelnenud 12 000 aastaga. Uus meedia on kiirendanud sõdade kulgu ja selle ümber toimuvaid arutelusid, sest see on loonud võimaluse järjest rohkematel inimestel üle maailma sõnumeid edastada, suhelda, vahetada eriarvamusi kaugete vahemaade tagant ja virtuaalses ruumis (Roselle, Miskimmon & O’loughlin, 2014). Seetõttu on järjest rohkem riikide vahelistes konfliktides ja sõdades eesmärgi saavutamise nimel pööratud tähelepanu kõva ja pehme jõu koosmõjule, mida tuntakse nime all “nutikas jõud” (*smart power*). See tähendab kõva ja pehme jõu elementide kombineerimist viisil, mis aitavad saavutada soovitud eesmärgid (Wilson, 2008; Nye, 2009). Nutika jõu edukas kasutamine eeldab, et on teada nii kõva kui pehme jõu tugevused ja puudused, sest sel viisil saab teha otsuseid, millist instrumenti on mõistlik mingis situatsioonis kasutada (Wilson, 2008: 116).

Eesmärki sõnastades ja selle poole liikudes on võimalik valida selle elluviimise viis. “Kõva jõu” (*hard power*) puhul kasutatakse oma tahte saavutamisel majanduslikku ja sõjalist jõudu (Nye, 2003). Ajaloos on olnud mitmeid võimsaid impeeriumeid, mille edu ja võim toetus tugevale sõjaväele ehk kõvale jõule. Tänapäeval aga sellest enam ei piisa ja arvestada tuleb ka muude teguritega, kui riik soovib oma võimu kinnistada. Riikide edu ei sõltu praegusel infoajastul ainult sellest, kelle sõjavägi võidab, vaid ka sellest, kelle lugu võidab (Nye, 2009: 162-163).

Nutika jõu osapooltest on pehme jõu mõistmine tänapäeval järjest olulisemal kohal. Terminit “pehme jõud” (*soft power*) tutvustas esimest korda 1980. aastate lõpus USA poliitikateadlane Joseph Nye. Termin sai laiemalt tuntuks Nye 1990. aastal ilmunud raamatus “Bound to Lead: The Changing Nature of American Power”, kus ta defineeris pehmet jõudu kui A võimet panna B tahtma sama, mida A soovib (Nye, 1990a). Samal aastal ajakirjas *Foreign Policy* ilmunud essees kirjeldas Nye (1990b: 166) riigi pehme jõu kasutamise võimekuse väljendumist kahe kriteeriumi kaudu. Esiteks võib riik saavutada oma eesmärged läbi selle, kui teised riigid soovivad seda riiki järgida või on liitunud süsteemiga (nt Euroopa Liit (EL), Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (NATO)), mis loob selliseid suhteid. Teine kriteerium, mis riigi pehme jõu võimekust defineerib, on see, kui edukalt suudab see riik panna teisi riike soovima seda, mida tema soovib. Nye nägemuses ei viida pehmet jõudu ellu sunni kaudu, vaid läbi eeskuju, mis suunab riike või kodanike käituma samamoodi nagu riik, kes pehmet jõudu ellu viib. Seega töötab pehme jõud juhul, kui kedagi suudetakse veenda eesmärkidega kaasa minema, tehes seda ilma otsese ähvarduseta (Nye, 2004: 7).

Kuigi Nye oli esimene, kes pehme jõu terminit sellisel kujul ja sõnastuses esitles, pole ta selle unikaalne autor või kirjeldaja. Sarnast kontseptsiooni, kuigi erinevas sõnastustes, on varem kasutanud ka mitmed teised autorid, näiteks mõisted nagu poliitiline propaganda (Lasswell, 1938), karisma (Weber, 1968), sotsioloogiline propaganda (Ellul, 1973), hegemoonia (Gramsci, 1982), sümboolne jõud (Bourdieu, 1991), kultuuriline imperialism (Said, 1994), mõjutamine (Lasswell ja Kaplan, 2014), kommunikatiivne jõud (Habermas, 2015). Aga mina lähtun oma töös Nye definitsioonist, sest tema kontseptsiooni kirjeldus lähtub riikidest ja rahvusvahelistest suhetest.

sotsiaalsel sidususel, kõrgel elukvaliteedil, vabadusel, võimalustel, sallivusel ja elustiilil. Poliitilistel institutsioonidel on pehme jõu vahenditeks demokraatia, põhiseaduslikkus, liberalism ja hästi toimiv valitsusbürokratia.

Tabel 1. Pehme jõu allikad rahvusvahelisel ja siseriiklikul tasandil (Gallarotti, 2011: 30).

Rahvusvahelised allikad	Siseriiklikud allikad
<ul style="list-style-type: none"> • Rahvusvaheliste seaduste, normide ja institutsioonide austamine • Toetus mitmekülgsusele ja vastuseis ühekülgsusele • Austus rahvusvaheliste lepingute ja liitude kohustuste vastu • Valmisolek ohverdada lühiajalised rahvuslikud huvid, et panustada kollektiivsesse hüvanguisse • Liberaalne välismajanduspoliitika 	<p>Kultuur</p> <ul style="list-style-type: none"> • Väljapaistev sotsiaalne sidusus • Kõrge elukvaliteet • Vabadus • Piisavad võimalused • Sallivus • Ahvatlev elustiil <p>Poliitilised institutsioonid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Demokraatia • Põhiseaduslikkus • Liberalism/arvamuste paljusus • Hästi toimiv valitsusbürokratia

Kui Nye (2004) keskendus pehme jõu käitumisviisidele ja võimalikele vahenditele ning Gallerotti (2011) nii rahvusvaheliste kui siseriiklikele allikatele, siis Lõuna-Korea pehme jõu strateegiat uurinud Geun Lee (2009) konstrueeris pehme jõu eesmärkide kirjeldamiseks viis kategooriat. Võrreldes Nye ja Gallerottiga pole Lee toonud välja pehme jõu vahendeid ega allikaid. Ta on lähtunud sellest, milliseid konkreetseid eesmärke on riigil võimalik pehme jõu abil saavutada ja kuidas riik saab pehmet jõudu enda huvides ära kasutada. Lee (2009: 4) nägemuses saab pehme jõu lähtuvalt poliitilistest eesmärkidest jagada järgnevasse kategooriatesse:

- 1) Toetab välisjulgeolekut, loob kuvandi rahumeelsest ja atraktiivsest riigist;
- 2) Mobiliseerib teiste riikide toetust lähtudes riigi välis- ja julgeolekupoliitika huvidest;

- 3) Mõjutab teiste riikide mõtteviisi ja eelistusi;
- 4) Säilitab riikide ühtsust;
- 5) Tõstab siseriiklikult riigijuhi või valitsuse populaarsust.

Esimese kategooria puhul toetub riigi strateegia Lee nägemuses pehmetele vahenditele nagu loosungid, poliitikaettepanekud ja avalik diplomaatia. Teise kategooria juures keskendub riik toetuse mobiliseerimisele ning seda tehakse läbi rahvusvaheliste organisatsioonide, et saada heakskiitu näiteks sõjaliseks sekkumiseks või sanktsioonide kehtestamiseks. See pehme jõu kategooria aitab kokku hoida kõva jõu kulusid, sest koormust saab partnerite vahel jagada. Kolmas kategooria panustab eelistuste ja käitumiste muutmisele ning seda viiakse ellu läbi kirjanduse, harimise, kultuuri või tuntud inimeste kaudu (nt Nobeli laureaadid, ettevõtjad, poliitikud). Neljanda kategooria puhul on pehme jõu eesmärk säilitada riikide ühtsust ning seda tehakse samastumise ja lojaalsuse edendamise kaudu. Viies kategooria keskendub pehme jõu kasutamisel rahvuskangelastele, isamaaliste emotsioonidele ning rahvusliku uhkuse loomisele, et tõsta valitsejate populaarsust peamiselt riigis, aga ka rahvusvaheliselt.

Lee (2009) kirjeldas pehme jõu kategooriaid, et näidata, milliseid eesmärke on võimalik selle abil saavutada ja kuidas seda teha. Nye (2004) ja Gallerotti (2011) esitasid pehme jõu vahendeid ja allikaid, aga mitte seda, mis tingimused soosivad pehme jõu edukat kasutamist. Snow (2020: 5) sõnul saab välja tuua kolm kriteeriumit, mis annavad üskõik millisele riigile eelise pehme jõu kasutamisel:

- 1) Riigi laiaulatuslik ligipääs mitmetele kommunikatsioonikanalitele, mille kaudu saab mõjutada seda, kuidas ülemaailmne uudistemeedia teemasid raamistab.
- 2) Pehme jõu kasutamisel eelise see, kui riigi kultuur ja ideed vastavad valitsevatele ülemaailmsetele normidele.
- 3) Pehme jõu kasutamist soosib see, kui riigi siseriiklik ja rahvusvaheline käitumine suurendab selle usaldusväarsust.

Pehme jõud võib väljenduda erinevate autorite nägemuses mitmel moel. Seda võib vaadelda mõne organisatsiooni või institutsiooni vaatest, aga peamine rõhuasetus on pehme jõu puhul suunatud riikidele. Pehme jõu elluviimist saab vaadata läbi erinevate tasandite, sest on olemas mitmesuguseid vahendeid, kuidas riik saab pehmet jõudu rakendada.

1.3. Avalik diplomaatia kui pehme jõu strateegia

Üks instrument, kuidas pehmet jõudu kasutada, on “avalik diplomaatia” (*public diplomacy*). Sarnaselt pehme jõuga pole ka avalik diplomaatia miski, mille olemasolu sai ilmsiks selle mõiste väljakäimisel. Praktikast on see kasutusel olnud kauem. Terminit avalik diplomaatia kasutati esmakordselt London Timesis 1856. aasta jaanuaris, kui selle juhtkirjas kritiseeriti 14. USA presidenti Franklin Pierce’i (Huijgh, 2016). Avaliku diplomaatia defineeris esimest korda diplomaat Edmund A. Gullion 1965. aastal, kelle nägemuses uurib avalik diplomaatia üldsuse mõju välispoliitika kujunemisele ja teostamisele (Cull, 2008). Magistritöö lähtub aga avaliku diplomaatia kirjeldamise Nye (2008: 94) definitsioonist, kelle sõnul tähendab avalik diplomaatia riigi pehme jõu mobiliseerimist ja edendamist, et võita avalikkuse poolehoidu.

Võrreldes traditsioonilist ja avalikku diplomaatiat, on nende peamine erinevus selles, kes on tegutsenud ja millisele sihtrühmale on vastava poole tegevus suunatud. Traditsiooniline diplomaatia on riikide esindajate ja rahvusvaheliste organisatsioonide vaheline, aga avalik diplomaatia on suunatud üldisele avalikkusele ning ühiskonnale laiemalt ehk mitteametlikele gruppidele, organisatsioonidele ja üksikisikutele (Melissen, 2005: 5).

Avalik diplomaatia aitab saavutada soovitud tulemusi läbi kodanike kaasamise, sest erinevalt traditsioonilisest diplomaatiast toimub sõnumite edastamine nähtavalt ja info on kättesaadavam. Seetõttu on avaliku diplomaatia kasutamine üks viis ühiskondliku arvamuse mõjutamiseks, kuna see aitab panna kodanikuühiskonna avalikku diplomaatiat kasutava riigi kasuks tööle ning mõjutada niimoodi valitsuse otsuseid ja tegusid (Castells, 2008, 91). Suurbritannia mõttekoja *Foreign Policy Centre* esimese direktori Mark Leonardi (2002: 8-9) sõnul saab riik avaliku diplomaatia abil saavutada soovitud tulemusi, kui lähtuda neljast põhimõttest:

- 1) **Suurendada inimeste teadlikkust riigist.** Inimesed tuleb panna riigile mõtlema, tuleb värskendada nende teadmisi ja lükata ümber mittedsobivad arvamusi.
- 2) **Suurendada inimestes riigi tunnustamist.** Tuleb luua positiivset arusaama ja panna inimesi teisi globaalse tähtsusega küsimusi nägema samast vaatenurgast.
- 3) **Kaasata inimesi riigi poolt.** Tuleb tugevdada sidemeid, teha koostööd, näidata riiki atraktiivsena ning panna inimesi mõistma ja järgima riigi väärtuseid.

- 4) **Mõjutada inimesi.** Tuleb saada avalikkus seisukohti toetama või oma partneriks soovitud poliitikud. Samuti tuleb innustada ettevõtteid investeerima.

Avaliku diplomaatia kasutamise võimalused on läbi ajaloo märkimisväärselt muutunud. 19. sajandil piirdus sõnumite edastamine kirjas olevaga ja sõnumi vastuvõtt eeldas lugemisoskust. 20. sajandil tulid raadio ja televisioon ning info levitamine sai uued mõõtmed, sest õhu kaudu levivad sõnumid liikusid hoogsamalt kui füüsiliselt edasi kantav paber. Hoopis suurem areng on toimunud aga viimastel aastakümnetel, kui internet, arvutid ja mobiilid jõudsid massideni. See on info edastamise kiiruse viinud pea märkamatuks ning sõnumeid on võimalik vahetada silmapilkselt.

Uued tehnoloogiad on aina kättesaadavamad ning see on suurendanud meedia võimalusi. Tänu meedias toimunud arengule ja sotsiaalmeedia sünnile on märkimisväärselt avardunud ka avaliku diplomaatia elluviimise vahendid. Tehnoloogia abil on meedias toimunud arenguhüpe, mis võimaldab miljarditele inimestele anda infot edasi otsekohe või reaajas. See on pannud riiklikud ja mitteriiklikud tegutsejad kasutama avaliku diplomaatia rakendamiseks meediat ja muid suhtluskanaleid, et mõjutada seeläbi avalikku arvamust (Gilboa, 2008: 58).

Tehnoloogia areng on laiendanud avaliku diplomaatia kasutamist ning seetõttu on edasi arendatud ka avaliku diplomaatia terminid. Leonard (2002) pakub avaliku diplomaatia paremaks kirjeldamiseks välja kolm dimensiooni:

- 1) **Igapäevane kommunikatsioon** toimub paralleelselt traditsiooniliste diplomaatia tegevustega, aga sõnumeid ja otsuseid selgitatakse ka laiemale avalikkusele. Sihtrühm pole ainult kohalik auditoorium, vaid läbi rahvusvaheliste kanalite jõutakse ka välisauditooriumini.
- 2) **Strateegiline kommunikatsioon** lähtub mainekujundusest, mida viiakse ellu pikaajaliselt selleks, et luua ja kinnistada riigi kuvandit. Kui igapäevane kommunikatsioon keskendub pigem oleviku ja mineviku vahendamisele, siis strateegiline kommunikatsioon on ettevaatav ning selle käigus edastatakse riigi sõnumeid ja tegevusi ühtse tervikuna.
- 3) **Pikaajaliste suhete loomine** eeldab pidevat tööd ja häid suhteid võtmeisikutega. See on tihedalt seotud eelpool mainitud avaliku diplomaatia põhimõtetega ning keskendub

suhete loomisele ja informeerimisele. Oluline pole ainult suhete arendamine, vaid tähelepanu tuleb pöörata ka sellele, et suhtlemisel oleks positiivne kogemus.

Kokkuvõtlikult on kõigi kolme dimensiooni eesmärk tõsta riigi mainet ja kuvandit. Leonardi (2002) kirjeldatud mõõtmeid saab ellu viia eraldiseisvalt või samal ajal korraga ning konkreetne valik lähtub olukorrast. Kiireloomuliste sündmuste puhul (nt konflikt, skandaal) on rõhuasetus igapäevasel kommunikatsioonil, sest see eeldab kohest ja laialdast sekkumist. Strateegilise kommunikatsiooni ja pikaajaliste suhete loomisel on vaade kaugeleulatavam ning fookus on laiem kui igapäevane kommunikatsioon.

Kuigi kõiki kolme dimensiooni saab rakendada ka eraldiseisvalt, on nende samaaegne ja koordineeritud kasutamine kasulik, sest see annab lõppkokkuvõttes parema tulemuse. Koordineerimist näeb riikide avalikus diplomaatias järjest rohkem. Seda peegeldavad keskne juhtimine sõnumite edastamisel ning riigiasutustes paiknevad strateegilise kommunikatsiooni üksused. Eriti selgelt paistab läbimõeldud avalik diplomaatia välja sõjakonfliktides, kui kogu riigiaparaat töötab ühes rütmis.

1.4 Teoreetiline raamistik magistr töö kontekstis

Eelnevalt andsin ülevaate teoreetilisest taustast, mida oli oluline magistr töö oluline välja tuua. Selles alapeatükis täpsustan, missugusest konkreetsest teoreetilisest raamistikust uurimistöö edaspidi lähtun. Pehme jõu kirjeldamisel ja uurimisel kasutan Nye (2004: 8) pehme jõu käitumiste skaalat ning tõenäolisemaid vahendeid. Vaatlen, kuidas on kasutatud institutsioone agenda loomisel ning väärtuseid, kultuuri ja poliitikat ligitõmbavuse suurendamiseks. Samuti lähtun analüüsimisel Gallarotti (2011: 30) pehme jõu rahvusvahelistest allikatest ning analüüsin esiteks, kas ja kuidas austab riik rahvusvahelisi seadusi, norme ja institutsioone. Teiseks uurin, missugune on riigi suhtumine rahvusvahelistesse lepingutesse ja liitude kohustustesse. Kolmanda allikana vaatan, kas riik on valmis ohverdama lühiajalised rahvuslikud huvid, et panustada kollektiivsesse hüvanguisse.

Nye ja Gallarotti kõrval kasutan teooriast ka Lee (2009: 4) pehme jõu viit kategooriat, mille kaudu soovin analüüsida, kuidas kasutab riik pehmet jõudu. Esiteks vaatlen, mismoodi toetab riigi tegutsemine välisjulgeolekut ja kas see loob kuvandit rahumeelsest ning atraktiivsest

riigist. Seejärel uurin, kuidas riik mobiliseerib välis- ja julgeolekupoliitika huvidest lähtuvalt teiste riikide toetust ning kas mõjutatakse nii teiste riikide mõtteviisi kui eelistusi. Samuti analüüsin, kas riigi tegevus säilitab riikide ühtsust ning mismoodi tõstab see siseriiklikult riigijuhi populaarsust. Lisaks vaatlen, kas riigi tegutsemine vastab Snow (2020: 5) kolmele kriteeriumile, mis annavad pehme jõu kasutamisel eelise. Esimene neist käsitleb riigi laiaulatuslikku ligipääsu mitmetele kommunikatsioonikanalitele, mille kaudu saab riik mõjutada teemade raamistamist. Teine kriteerium analüüsib, kas riigi kultuur ja ideed vastavad ülemaailmsetele normidele. Kolmas aspekt väljendub selles, kas riigi siseriiklik ja rahvusvaheline käitumine suurendavad selle usaldusväarsust. Pehme jõu kõrval lähtun ka avaliku diplomaatia teooria osast. Näiteks kasutan Leonardi (2002: 8-9) avaliku diplomaatia põhimõtteid, et analüüsida, kas riik suurendab oma tegevusega inimeste teadlikkust riigist ja riigi tunnustamist. Samuti vaatlen, kuidas riik inimesi kaasab ja neid mõjutab.

2. UKRAINA JUHTUMI KIRJELDUS

Selleks, et avaliku diplomaatia kasutamist pehme jõu strateegiana paremini selgitada, tasub selle kasutamist vaadelda ühe konkreetse juhtumi valguses. Magistritöö keskendub pehme jõu ja avaliku diplomaatia kirjeldamisel Ukrainale. Peatüki eesmärk on kirjeldada Ukraina olukorda Venemaa 2022. aastal algatatud sõjas ja näidata, kuidas väljendub Ukraina tegutsemises pehme jõud.

24. veebruaril 2022 alustas rohkem kui 145 miljoni elanikuga Venemaa täiemahulist sõda Ukraina vastu, kus elab 41 miljonit inimest. Kuigi algselt arvati, et rahvaarvult 3,5 korda väiksemal Ukrainal pole sõjaliselt Venemaa vastu võimalust, on Ukraina suutnud näidata vastupidist. Ukraina riik on tervikuna Venemaa laiaulatuslikust sissetungist alates aktiivselt kasutanud sõjalise vastupanu kõrval ka pehmet jõudu ning näidanud, et avaliku diplomaatia toetab eesmärkide saavutamist.

Asümmeetrilises konfliktis nagu on Ukraina ja Venemaa sõda, on Ukraina suutnud edukalt leida liitlasi ja toetajaid üle maailma. Ukrainlased on eeskujulikult kasutanud avalikku diplomaatiat kui üht pehme jõu strateegiat, et oma agenda läbi suruda ja jõuda soovitud tulemusteni. Läbimõeldud avaliku diplomaatiaga, mida Ukraina on ellu viinud kõnede, meedia ja sotsiaalmeedia kaudu, on võidetud väga paljude inimeste poolehoid ja saavutanud eesmärged, mis muidu oleks suure tõenäosusega jäänud püüdmatuks või poleks sedavõrd kiiresti täitunud.

Magistritöö eesmärk on Ukraina näitel välja selgitada, kuidas kasutab riik pehmet jõudu ja avalikku diplomaatiat oma eesmärkide saavutamisel. Konkreetsemalt võtab uurimistöö vaatluse alla, kellele, kuidas ja millest Ukraina mingis olukorras oma sõnumeid edastas. Ligipääs kommunikatsioonikanalitele, mille kaudu saab mõjutada uudistemeedia teemasid, annab riigile pehme jõu kasutamisel eelise (Snow, 2020: 5) ning Ukraina on seda kasutades proovinud luua kuvandi riigist, mis võitleb oma rahva elude hinnaga vabaduse ja suveräänsuse eest. Magistritöö keskendub Ukraina pehme jõu ja avaliku diplomaatia kirjeldamisel president Volodõmõr Zelenskõi kõnedele, sest tema on riigi peamine kõneisik ning tuntuim avaliku diplomaatia elluviija käimasolevas sõjas. Ukraina presidendi sõnumitel on suur kaal ning tema öeldu levib nii meedias, sotsiaalmeedias kui inimeste omavahelises suhtluses.

Alates Venemaa laiaulatuslikust sissetungist on president Zelenskõi kõnelenud erinevatele auditooriumitele, näiteks riikide parlamentidele, poliitilistele institutsioonidele ja kultuurisündmuste külalistele. Kõik Zelenskõi kõned on kantud kindlatest eesmärkidest ja nende saavutamiseks on igale sihtrühmale on koostatud spetsiaalselt sellele auditooriumile mõeldud kõne. Lisaks konkreetsele sihtrühmale on igas kõnes on mõeldud ka laiemale avalikkusele, et anda edasi soovitud sõnumeid ja palveid. Seeläbi soovitakse avalikkuse kaudu survestada poliitikuid Ukrainale soovidele vastu tulema ning abi andma.

Magistritöö teooria osas esitatud Lee (2009) pehme jõu kategooriaid on mõistlik rakendada ka Ukraina pehme jõu kasutamise strateegiate puhul. Kirjeldan kategooriaid allolevas tabelis 2.

Tabel 2. Ukraina sõnumid ja tegevused Lee (2009) pehme jõu kategooriatest lähtuvalt

Kategooria	Ukraina sõnum ja tegevused
1. Toetab välisjulgeolekut, loob kuvandi rahumeelsest ja atraktiivsest riigist	Rõhutatakse, et see pole Ukraina sõda, vaid Venemaa ja nende presidendi Vladimir Putini sõda. Ukraina on valmis rahuks, kui Venemaa täidab Ukraina rahutingimused.
2. Mobiliseerib teiste riikide toetust lähtudes riigi välis- ja julgeolekupoliitika huvidest	Ukraina levitab sõnumit, et Venemaa on agressor ning kutsub rahvusvahelisi institutsioone üles kehtestama sanktsioone Venemaa vastu ja Ukrainat toetama.
3. Mõjutab teiste riikide mõtteviisi ja eelistusi	Ukraina näitab avalikult Venemaa sõjakuritegusid ja küsib riikidelt toetust.
4. Säilitab riikide ühtsust	Ukraina on loonud narratiivi, et riik sõdib Venemaa vastu kogu läänemaailma eest.
5. Tõstab siseriiklikult riigijuhi või valitsuse populaarsust	President Zelenskõi on oma jõuliste ja konkreetsete sõnumite ning otsustega võitnud nii ukrainlaste, aga ka mitmete teiste rahvaste poolehoiu.

Ukraina on sõjas Venemaaga kasutanud kõiki Lee välja pakutud kategooriaid, et võita maailmas poolehoidu võitluses agressiooni vastu. Uurimistöös raames kasutan neid kategooriaid, et tuua välja pehme jõu kasutamine Ukraina president Volodõmõr Zelenskõi kõnedes alates Venemaa laiaulatuslikust sissetungist 24. veebruaril 2022.

1) Toetab välisjulgeolekut, loob kuvandi rahumeelsest ja atraktiivsest riigist

Ukraina on alates 2022. aasta 24. veebruarist rõhutanud, et see pole nende sõda, vaid tegemist on Putini sõjaga. Korduvalt on antud mõista, et Ukraina ei soovi sõdida ja see sõda saab lõppeda vaid siis, kui Venemaa aktsepteerib rahuks vajalikke tingimusi ning täidab need. Sellega paralleelselt on Ukraina näidanud, mida on sõda riigis kaasa toonud ning läbi selle on proovitud võita teiste riikide elanike ja valitsuste toetust.

2) Mobiliseerib teiste riikide toetust lähtudes riigi välis- ja julgeolekupoliitika huvidest

Sõja esimestest päevadest alates on Ukraina levitanud sõnumit, et Venemaa on agressor ning kutsunud rahvusvahelisi institutsioone üles kehtestama sanktsioone sõjategevuse peatamiseks. Ukraina president Zelenskõi on toetuse leidmiseks muuhulgas kõnelenud ELi institutsioonidele, NATOle, Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) Peaassambleele ja Julgeolekunõukogule.

3) Mõjutab teiste riikide mõtteviisi ja eelistusi

Ukraina on püüdnud poolehoidu võita ajakirjanduse, sotsiaalmeedia, suursündmuste, institutsioonide ja silmast silma kohtumiste kaudu. Nad on suutnud erinevaid kanaleid ning vahendeid kasutades mobiliseerida teisi riike ja nende kodanikke Ukrainale abi andma. Ukraina on oma sõnumi levitamiseks panustatud kõikvõimalikele kanalitele.

4) Säilitab riikide ühtsust

Ukraina ei kuulu NATOsse ega ELi, aga soovib neisse pääseda ja on oma tegevustega suutnud saavutada organisatsioonide liikmesriikide seas sellise staatuse, et Ukrainat kuulatakse ja aidatakse. NATO ja EL on ühiselt Ukraina selja taga ning sellest vaatepunktist on Ukraina suutnud riigid ühtselt tegutsema suunata.

5) Tõstab siseriiklikult riigijuhi või valitsuse populaarsust

Sõja esimestel päevadel, kui USA pakkus Ukraina president Volodõmõr Zelenskõile võimalust evakueeruda Kiivest, vastas president, et “Võitlus on siin; ma vajan laskemoona, mitte küüti” (Braithwaite, 2022). Sellega näitas president, et Ukraina hakkab vastu. Ta võitis selle sõnumi ja otsusega nii ukrainlaste, aga ka mitmete teiste rahvaste poolehoidu.

3. METODOLOOGIA

Metodoloogia peatükk selgitab, kuidas magistritöö uurib pehme jõu kasutamist Ukraina näitel ja selle avaldumist avalikus diplomaatias. Esmalt annan ülevaate uurimistöö metoodika lähtepunktidest, seejärel kirjeldan valimit, millest lähtuvalt on uurimisprobleemi analüüsitud ning peatüki lõpetan metoodika ja valimi kriitikaga, kus toon välja analüüsi võimalikud kitsaskohad.

3.1 Metoodika

Pehme jõu uurimisel võtan vaatluse alla Ukraina tegevuse sõjas Venemaa vastu, sest tegemist on Euroopa suurima relvakonfliktiga pärast teist maailmasõda. Ukraina riigi tegevus on kõva jõu ehk sõjalise vastupanu osutamise kõrval hõlmanud lisaks ka pehme jõu kasutamist läbi avaliku diplomaatia. Kavatsen magistritöös välja selgitada, kuidas kasutab Ukraina sõjas Venemaa vastu oma eesmärkide saavutamiseks pehme jõuna avalikku diplomaatiat.

Ukraina tegevust on oluline analüüsida, sest Ukraina on olnud pehme jõu rakendamisel edukas ning liitlaste ja toetajate leidmine on riigil eeskujulikult õnnestunud. Ukraina on avaliku diplomaatia kaudu rakendanud pehmet jõudut, et toetada oma eesmärkide saavutamist ning see on suure tõenäosusega aidanud saavutada mitmeid tulemusi, mida sellela poleks nii kiiresti ja lihtsalt õnnestunud täita. Uurimisküsimusele vastamisel toetub magistritöö kvalitatiivsele uurimismeetodile, mis annab paindlikkuse ning võimaldab segada erinevaid uuringuetappe ja vajadusel nende juurde tagasi minna (Laherand, 2008: 24). Konkreetsemalt püüab magistritöö Ukraina pehme jõu kasutamist uurides lähtuda avalikust diplomaatiast, mida riik viib ellu president Volodõmõr Zelenskõi kõnede kaudu. Selline uurimisviis aitab hoida kõnede keelelist eripära ning annab kõneldust tervikliku ja detailirohke pildi (Laherand, 2008: 24).

President Zelenskõi kõned on valitud nii praktilistel kui sisulistel põhjustel. Esiteks on Ukraina president riigi peamine kõneisik, kes esitab kogu maailmale Ukraina sõnumeid ja seisukohti. Meedia vahendab Zelenskõi öeldut laiemale avalikkusele ning seetõttu on presidendil tähtis roll. Ta viib kõnede abil ellu avalikku diplomaatiat, et suurendada Ukraina pehmet jõudu ning saavutada riigile vajalikke eesmärke. Teiseks annab Ukraina presidendi kõnede analüüs parima ülevaate pehme jõu kasutamisest avalikus diplomaatias. Zelenskõi pöörab oma kõnedes

tähelepanu jutupunktidele, mis on aktuaalsed nii meedias kui sotsiaalmeedias, ning samuti tõstatab ta kõnedes uusi teemasid päevakorda. Mõlemat pidi kontrollib ja kujundab Ukraina agendat nii, et edastada oma soove ning saavutada soovitud tulemusi. Iga presidendi kõne on erinev ning neid lähemalt uurides on võimalik leida pehmet jõudu iseloomustavaid tunnuseid. Kolmas põhjus on keeleoskus. Kõnede analüüsimine eeldab kas ukraina keele oskust või kõne ingliskeelse tõlke olemasolu. Kuna Ukraina presidendi kõned on ingliskeelses tõlkes kättesaadavad, siis saan neid analüüsida ukraina keelt oskamata.

Kuna analüüs toetub Ukraina presidendi kõnedele, siis on oluline saada neis esitatud sõnumitest ja mõtetest tervikpilt. Selle leidmiseks kasutan analüüsimeetodina kvalitatiivset sisuanalüüsi. Kvalitatiivne sisuanalüüs keskendub teksti ehk antud uurimistöös kõne peamistele ja tõenäoliselt vastuvõtu seisukohast olulistele tähendustele, et seeläbi saada kõnest kui tervikust ülevaate ning näha sõnavõtu terviklikku mustrit või struktuuri (Kalmus, Masso ja Linno, 2015). Täpsemalt kasutan üht kvalitatiivse sisuanalüüsi alaliiki ehk suunatud kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis toetub olemasolevale teooriale, seniste uurimuste põhimõistetele või muutujatele (Laherand, 2008: 294).

Kasutan kvalitatiivset sisuanalüüsi, sest selle abil saan analüüsida kõnede sisu ja tähendust ning neid omavahel võrrelda. Kombineerin magistritöös kolme kvalitatiivse sisuanalüüsi tehnikat. Kõnede analüüsimisel ja uurimisküsimustele vastamisel lähtun juhtumiülesest ehk horisontaalsest (*cross-case analysis*), manifestsest ning latentsest analüüsist. Juhtumiülese analüüsis keskendutakse mitmele juhtumile, kogutakse kokku konkreetset teemat puudutavad osad ja võrreldakse omavahel selle teema käsitlust (Kalmus, Masso & Linno, 2015). Magistritöös on nendeks juhtumiteks kõned. Juhtumipõhise analüüsi eesmärk on: 1) mitme juhtumi võrdlemine selleks, et saaks juhtumeid liigitada; 2) leida läbivaid teemasid; 3) selgitada välja mustrid (*ibid.*). Manifestset analüüsi kavatsen rakendada seetõttu, et kõnede analüüsimisel on kasulik vaadata selgesti väljendatud ehk manifestset sisu. See tähendab, et keskendun sellele, mida kõnes otse välja öeldakse ja mis on nähtav tekstiosa, nt teemad, peamised ideed või argumendid, tegelased, tegevused, väärtusmõisted jne (*ibid.*). Manifestse analüüsi kõrval võtan kasutusele ka latentse analüüsi, et leida kõnedest üles emotsionaalne rõhuasetus ja kontekstist sõltuv tähendus (*ibid.*).

Kõne on reeglina põhjalikult ettevalmistatud ja selge eesmärgiga ning sisutihe tekst, kus igal sõnal on oma kindel roll. Sellepärast on mõistlik kõnede puhul uurida, milliseid sõnu ja mõtteid kõnes kasutatakse ning kuidas neid edasi antakse. Analüüsimisel otsin laiemalt vastust sellele, kuidas kasutab Ukraina oma eesmärkide saavutamisel pehmet jõudu avalikus diplomaatias. Kõnede analüüsimisel kasutan magistritöös kodeerimist. See tähendab, et jagan teksti selle paremaks mõistmiseks ja uurimiseks kindlateks osadeks ehk koodideks (Kalmus, Masso ja Linno, 2015). Koodi all mõtlen silti või märksõna, millega tähistan kõnedes tekstilõike, et sõnavõtude sisus paremini orienteeruda ja leida erinevatest kõnedest samasisulisi lõike (*ibid.*).

Koodide loomisel olen kombineerinud nii deduktiivse kui induktiivse lähenemise. Deduktiivne lähenemine tähendab analüüsi, mis lähtub teooriast või varasematest uurimustest, ning seda iseloomustavad uurimisküsimuste olemasolu ja analüüsikategooriate loomine enne analüüsi läbiviimist (Kalmus, Masso & Linno, 2015). Induktiivne analüüs seevastu on andmetest lähtuv ning selle puhul välditakse eelnevalt määratletud kategooriaid; koodid, kategooriad ja nende nimed nagu ka täpsemad uurimisküsimused tuletatakse konkreetsetest andmetest (*ibid.*) See tähendab, et kõigepealt loen kõned läbi ja loon nende alusel mõned esialgsed koodid ning seejärel otsin kõnedest koodidele vastavaid tekstilõike. Kui koodid on loodud, siis grupeerin ja võrdlen neid lähtuvalt kõnede sisust ning paigutan need temade ja lähenemiste kaupa erinevatesse kategooriatesse. Näiteks märgin kõnedes ära kohad, kus viidati ajaloole, kirjeldati Ukrainas toimuvat või esitati oma soove ja ettepanekuid. Seejärel toon välja kattuvused ja erinevused ning esitlen neid, et anda ülevaade sellest, kellele, kuidas ja millest Ukraina president oma kõnedes rääkis.

Kodeerimisel kasutan programmi Maxqda, et kõnede sisu samadel alustel võrrelda ja paremini süstematiseerida. Kitsamalt vaatlen iga kõne puhul, kellele, kuidas ja millest kõneldakse, narratiivi seadmist, tunnete rõhumist, millisele auditooriumile on see mõeldud ja mismoodi on kõne antud auditooriumile sihitud ning kuidas see erinevate sihtgruppide puhul erineb. Samuti analüüsin kõnesid ka teooriast lähtuvalt, et selgitada välja, kas ja kuidas kattub Ukraina presidendi kõnede sisu teoreetiliste lähtepunktidega. Seeläbi saan ülevaate, kuidas on Ukraina kasutanud kõne kui avaliku diplomaatia vahendit oma pehme jõu rakendamisel. Kuigi kõne otsest mõju on keeruline hinnata ning sellele kavandatav magistritöö töö ei keskendu, toon analüüsile järgnevas diskussiooni osas välja, milliste eesmärkide täitumist on Ukraina president kõnedes taotlenud.

3.2 Valim

Magistritöös pole esmaseid andmeid kogutud ehk intervjuusid, küsitlust vms ei ole läbi viidud. Kasutan olemasolevaid andmeid, mis tähendab, et toetun olemasolevale tekstile, milleks selles uurimistöös on Ukraina president Volodõmõr Zelenskõi kõned. Valimi ja analüüsiühiku moodustavad kõned, mida Ukraina president on pidanud välisauditooriumile alates 24. veebruarist 2022 kuni ÜRO Peaassamblee avaistungini, mis toimus sama aasta sügisel 21. septembril.

Kõnesid, mida Ukraina president on pidanud alates 24. veebruarist 2022, on mitukümmend, kuid eelnevalt toodud põhjendustest lähtuvalt olen analüüsitavateks kõnedeks valinud 12 Zelenskõi sõnavõttu välisauditooriumile. Kõnede valikul olen lähtunud sellest, et oleksid olemas erinevaid sihtauditooriumid ja nii sõja varasem kui hilisem faas. Valimi suuruse panin paika lähtuvalt sellest, et sihtgruppide esindatus oleks võimalikult võrdne ja saaksin adekvaatselt vastata magistritöös püstitatud uurimisküsimustele. Magistritöö valimisse kuuluvad Ukraina presidendi kõned, mida ta pidas Euroopa parlamendis (1. märts 2022), Suurbritannia parlamendis (8. märts 2022), Saksamaa parlamendis (17. märts 2022), NATO tippkohtumisel (24. märts 2022), Prantsusmaa parlamendis (24. märts 2022), Grammy'de galal (3. aprill 2022), ÜRO Julgeolekunõukogus (5. aprill 2022), Eesti Riigikogus (13. aprill 2022), Cannes'i filmifestivalil (17. mai 2022), Läti parlamendis (26. mai 2022), Veneetsia filmifestivalil (31. august 2022) ja ÜRO Peaassambleel (21. september 2022). Selles valikus on esindatud rahvusvahelised institutsioonid, parlamendid ja kultuurisündmused, mis võimaldab välja tuua, kas ja mille poolest erinevad erinevatele auditooriumitele peetud kõned nii sõnumite sisult, narratiivilt kui ülesehituselt. Valim algab kõnega Euroopa parlamendis, sest see oli esimene Zelenskõi kõne, mis oli suunatud konkreetselt välisauditooriumile ning lõpeb kõnega ÜRO Peaassamblees, sest see esindab sõja hilisemat faasi ja seal on kohapeal enamik maailma riike. Selline valik ja vahemik võimaldab võrrelda, kellele, kuidas ja millest Zelenskõi on rääkinud ning mismoodi on sõnavõttude sisu aja jooksul muutunud.

Valimi koostamisel olen lähtunud sellest, et mul oleks uurijana võimalik kõnesid analüüsida. Seega pidid presidendi sõnavõttud olema keeles, mida ma oskan ja mõistan ning mille põhjal on mul võimalik neid analüüsida. Valimisse kuuluvatest kõnedest on enamik originaalis ette kantud ukraina keeles ning inglise keeles kõneles president Zelenskõi Grammy'de galal ja ÜRO Peaassambleel. Mina ukraina keelt ei oska, aga Ukraina presidendi koduleht (Speeches,

i.a) ja muud allikad on avaldanud kõik riigipea kõned ka inglise keeles koos transkriptsiooniga. Tänu sellele on mul olemas ligipääs kõikidele valimisse kuuluvatele kõnedele, mida soovin magistritöös analüüsida.

3.4 Metoodika ja valimi puudused

Magistritöös on kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit, mis ei võimalda analüüsitud kõnesid täpsetel alustel võrrelda. Analüüs toetub autori tõlgendustele ja see tähendab, et analüüs pole täiesti objektivne, vaid põhineb uurija subjektiivsel arvamusel. Lisaks ei saa tähelepanuta jätta keelelist aspekti. Kuna enamik valimisse kuuluvatest kõnedest on ukraina keeles, mida töö autor ei valda, tuli kõnesid analüüsida inglise keelde tõlgitud transkriptsioonide kaudu. Seega analüüsin magistritöös valdavalt kõnesid, mis on tõlgitud originaalkeelest teise keelde ja see võib veidi mõjutada uurimistulemust, sest teksti ei ole alati võimalik sõna-sõnalt ümber tõlkida ning mingitest sõnumitest arusaamine või selle tõttu kannatada. Usun, et see üldist analüüsi tulemust märkimisväärselt ei mõjuta, aga on oluline see siiski välja tuua.

Samuti tuleb välja tuua, et uurimistöö valim on väike võrreldes kvantitatiivsete uurimisviisidega ja koostatud piiratud ajavahemiku põhjal ning seetõttu ei saa teha üldistusi kõikide Ukraina presidendi kõnede kohta, mida ta on pidanud alates 24. veebruarist 2022 kuni septembrini sama aasta sügisel. Magistritöö toetub siiski kvalitatiivsetele uurimismeetoditele, sest see on antud juhul sobivam. Kvalitatiivne meetod võimaldab säilitada kõnede keelekasutuse eripära ning annab kõnedes esitatud sündmustest, näidetest ning narratiividest tervikliku, rikka ja detailirohke pildi. Kvantitatiivse tekstianalüüsi puhul seevastu ei saa analüüsida varjatud tähendusi, “ridade vahele peidetut” ega tekste, millest inimesed tõenäoliselt väga erinevalt võivad aru saada (Kalmus, 2015).

Niisamuti ei saa magistritöö puhul jätta mainimata, et uurimiseks on valitud juhtumiuuring üksikjuhtumi põhjal. Selline meetodi valik kannab teatud riske. Esiteks võib ühe juhtumi vaatlemine luua eksliku arusaama pehme jõu kasutamisest ja selle toimimisest. Teiseks ei pruugi anda Ukraina tegevuse analüüsimine laiemat pilti sellest, kuidas pehme jõud muudes olukordades ja teiste riikide käe läbi töötab. Nende riskide maandamiseks olen koostanud valimi võimalikult erinevate auditooriumite põhjal ning analüüsinud kõnesid veidi rohkem kui poole aasta pikkuse perioodi vältel. Tänu sellele ei kordu kõnedes käsitletud teemad täpselt

sama sõnastuse ja mõtetega ning tagatud on suurem varieeruvus. Samuti kõrvutan tulemusi teoreetilise raamistikuga ning saan vaadelda, kas teooria ja tegelikkuse vahel on kattuvusi.

4. ANALÜÜS

Ukraina on alates 24. veebruarist 2022, kui Venemaa alustas rünnakut ja täiemahulist sõda kasutanud president Volodõmõr Zelenskõid riigi kõneisiku ning sõnumitoojana. Riigipea on kõnelenud riikide parlamentide ja rahvusvaheliste institutsioonide ees ning kultuurisündmustel. Algselt pidas Zelenskõi kõned video vahendusel, aga alates 2022. aasta lõpust on president mõnel juhul ka isiklikult kohale läinud. Samuti on Ukraina president sõja algusest peale teinud regulaarselt videopöördumisi sotsiaalmeedias ja andnud intervjuusid maailma mõjukatele ajakirjandusväljannetele.

Nüüd, kui täiemahulise sõja algusest on möödas rohkem kui aasta, on president Zelenskõi teinud sadu videopöördumisi ja sõnavõtte, mille eesmärk on näidata Ukraina võitlusvõimet ning saada toetust nii oma eesmärkide kui soovide täitmiseks. Vorme, kuidas Ukraina püüab pehmet jõudu avaliku diplomaatia abil rakendada, on mitmeid. Peatüki eesmärk on selgitada välja pehme jõu avaldumine Ukraina avalikus diplomaatias president Volodõmõr Zelenskõi kõnede kaudu. Magistritöö keskendub president Zelenskõi kõnedele, mida ta on pidanud välisauditooriumile, sest see näitab, mismoodi proovib Ukraina kõnetada konkreetset sihtrühma ja auditooriumit.

2023. aasta kevadeks on Ukraina riigipea kõnelenud mitmekümnes riigis. Enamik kõnedest on peetud Euroopa riikidele, aga samuti on president esinenud ka mujal maailmas. Näiteks on president Zelenskõi teinud pöördumisi USA, Kanada, Austraalia, Jaapani, Lõuna-Korea, Tšiili riiklike institutsioonide ees. Magistritöö mahust ja uurimisküsimustest tingituna keskendub töö 12 Ukraina riigipea sõnavõtule, mida ta on pidanud täiemahulise sõja algusest. Kõned, mida magistritöö uurib, on peetud 2022. aasta 1. märtsist kuni 21. septembrini. Valikusse kuuluvad kõned, mis on tehtud video teel rahvusvaheliste institutsioonide, parlamentide ja kultuurisündmuste ees. Neist kuus on peetud parlamentide ees, kolm institutsioonidele ja kolm kultuurisündmustel.

Ukraina on oma presidendi kõnede kaudu suutnud kõnetada paljusid. Zelenskõi kõned on koostatud lähtuvalt sihtauditooriumist ja sellest, milliseid eesmärke on riigil vaja saavutada või mida peetakse parajasti oluliseks välja tuua ning mainida. Auditooriumi kõnetamiseks kasutab

Ukraina president kõnedes erinevaid lähenemismurki, mille kaudu ta proovib inimeste tähelepanu haarata ja tuua fookuse Ukrainale olulistele teemadele.

Keskendun kõnede analüüsimisel teooria peatükist ja uurimisküsimustest lähtuvalt sellele, kellele, kuidas ja millest Ukraina president Zelenskõi oma kõnedes räägib. Vaatlen teorias kirjeldatud kriteeriumite põhjal, mismoodi esinevad need samad põhimõtted Ukraina riigipea kõnedes. Olen analüüsi jaotanud kolme erinevasse alapeatükki, milles esitan teooriast ja uurimisküsimustest tõukuvalt kõnedest leitud tulemused. Uurimisküsimustest lähtuvalt, kirjeldan järgnevas alapeatükkides, kellele president Zelenskõi kõneleb ja kes on kõnede sihtrühm. Seejärel annan ülevaate, millest Ukraina riigipea räägib ning millised on kõnede eesmärgid ja sõnumid. Samuti näitlikustan kõnede abil, kuidas president kõneleb, mismoodi on sõnavõttud üles ehitatud ja mil viisil proovib Zelenskõi inimesi kõnetada.

4.1 Kellele Ukraina president kõneleb?

Alapeatükis vaatlen, kas ja kuidas on Ukraina president Volodõmõr Zelenskõi kõnede esitamisel toetunud teorias esitatud Nye (2004) pehme jõu käitumise skaalale ja selle rakendamise vahenditele. Samuti analüüsin kõnedes esinevat pehme jõu kasutamist Gallarotti (2011: 30) kirjeldatud allikate põhjal ning Leonardi (2002) avaliku diplomaatia põhimõtete järgimist. Konkreetsemalt keskendun sellele, kellele on president Zelenskõi kõnelenud ning missugune on kõnede otsene ja kaudne auditoorium.

Alates 24. veebruarist 2022 on president pidanud välisauditooriumile mitukümmend kõnet, aga magistritöö keskendub 12 Ukraina riigipea pöördumisele, mida ta pidas 1. märtsist kuni 21. septembrini. Valimisse kuuluvatest kõnedest viis pidas Zelenskõi riikide parlamentide ees, neli rahvusvahelistele organisatsioonidele ja kolm kultuurisündmustel. Nende seas on kõned Suurbritannia, Saksamaa, Prantsusmaa, Eesti ja Läti parlamentide ees. Sõnavõtt Euroopa parlamendis NATO tippkohtumisel, ÜRO Julgeolekunõukogus ning ÜRO Peaassambleel. Samuti ka pöördumised Grammy'de galal, Cannes'i ja Veneetsia filmifestivalidel. Järgnevalt toon välja auditooriumid ja sihtgrupid, kellele Zelenskõi on kõnedes tähelepanu pööranud.

4.1.1 Kõned parlamentidele ja rahva poole pöördumine

Üks pehme jõu kasutamise vahend on poliitika, mida viiakse ellu erinevates institutsioonides, näiteks parlamentides. Selline suund täidab kahte eesmärki. Esiteks on võimalik institutsioonide kaudu luua agendat ning teiseks võimaldab poliitikale ja väärtustele toetumine suurendada riigi atraktiivsust (Nye, 2004: 8). Ukraina president on alates sõja algusest kõnelenud erinevate riikide parlamentidele. Nendest sõnavõttudest joonistub välja, et Ukraina riigipea ei keskendu ainult kohapeal viibivate parlamendisaadikute ja riigijuhtide tähelepanu võitmisele. Zelenskõi pöördub oma sõnumitega ka väljapoole ja püüab kõnetada inimesi laiemalt. Parlamentide ees peetud kõnedes mainib Ukraina riigipea ära lisaks klassikalistele tervitussõnadele ka konkreetse riigi rahvast. Näiteks Suurbritannia parlamendi ees andis president kohe selgelt teada, et kuigi ta kõneleb rahvasaadikutele, pöördub ta kõigi Suurbritannia inimeste poole.

Pöördun kõigi Suurbritannia inimeste poole. Kõik Suurbritannia inimesed. Head inimesed. Suure ajaloo. Pöördun teie poole nii kodaniku kui ka suure riigi presidendina. Suure unistusega. Ja suure heitlusega. Ma tahan teile rääkida meie 13 päevast. 13 päeva ägedat sõda, mida me ei alustanud ega tahtnud. Aga mida me peame pidama.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Suurbritannia parlamendile 8. märtsil 2022¹

Samasuguse tänuavaldusega alustas Ukraina president oma pöördumist ka Läti parlamendi ees peetud kõnes. Riigipea tänas Läti riiki ja selle kodanikke kogu abi eest, mida Ukraina on saanud. Eraldi tõi Zelenskõi välja 23. veebruaril Lätist Ukrainasse saadetud Stinger õhutorje relvad, mis aitasid päästa sõja esimestel tundidel ukrainlaste elusid.

Mul on hea meel, et mul on täna võimalus teie poole pöörduda ja eelkõige tänada teid kogu abi eest, mida Ukraina on saanud Läti vabariigilt ja paljudelt Läti kodanikelt.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Läti parlamendile 26. mai 2022

¹ Kõnede väljavõtted siin ja edaspidi on tõlgitud autori poolt inglise keelest eesti keelde.

Prantsusmaa parlamendi ees pöördus Zelenskõi kõne alguses auditooriumi ja rahva poole väitega, et kõik kuulajad ja vaatajad on kursis sellega, mis Ukrainas toimub. Ta väitis, et prantslased teavad, miks see toimub ja kes selles süüdi on. Seejärel tegi ta konkreetse pöördumise Prantsusmaa suunas ning küsis, kuidas seda sõda peatada ja tuua Ukrainasse tagasi rahu. Riigipea viitas sellele, et lahendus on olemas ja Prantsusmaa saab selle täide viia.

Pöördun täna teie poole. Aus, julge, ratsionaalne ja vabadust armastav. Pöördun teie poole küsimustega: kuidas peatada sõda? Kuidas taastada rahu meie riigis? Pöördun sellepärast, et enamik mõistatuse vastusest on teie kätes.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Prantsusmaa parlamendile 23. märtsil 2022

Lisaks avaldusele kõne alguses, et sõnavõtt on suunatud kogu riigi rahvale, teeb president Zelenskõi parlamentidele peetud kõnede sees veel eraldi pöördumisi rahva poole. Mõnes kõnes teeb Zelenskõi seda mitmel korral, vahel korra. Sellele järgneb tavaliselt konkreetne sõnum, tänuavaldus või palve, mida Ukraina riigipea soovib eriti rõhutada. Kui sõnavõtu alguses viitas Ukraina riigipea sellele, et Prantsusmaa võimuses on sõda peatada ja rahu tuua, siis oma kõne lõpus toob ta konkreetselt välja, mida saavad prantslased selleks teha. Ta pöördus parlamendi ja rahva poole kirjeldusega, et järgmisel päeval on ukrainlased kuu aega võidelnud oma elude ja vabaduse eest. Zelenskõi ütles selgelt, et Ukraina vajab Prantsusmaalt rohkem abi ja toetust.

Homme möödub kuu sellest, kui ukrainlased on võidelnud oma elu, oma vabaduse eest, meie armee on kangelaslikult astunud vastu Venemaa ülekaalukatele jõududele. Vajame rohkem abi! Vajame rohkem tuge!

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Prantsusmaa parlamendile 23. märtsil 2022

Saksamaa parlamendile peetud kõnest, kus Zelenskõi oli valdavalt kriitiline riigi tegutsemise suhtes, pöördus ta Saksamaa rahva poole ning avaldas tänu kõigile, kes on Ukrainat aidanud ja toetanud Venemaale sanktsioonide kehtestamist. Ta tõi eraldi välja tavalised sakslased, ajakirjanikud, ärimed ja poliitikud, kes on andnud oma panuse Ukraina toetamisse ja rahu saavutamisse.

Olen tänulik kõigile, kes meid toetavad. Olen teile tänulik. Tavalised sakslased, kes siiralt aitavad ukrainlasi teie maal. Ajakirjanikele, kes teevad oma tööd ausalt, näidates välja kogu kurja, mida Venemaa on meile toonud. Olen tänulik Saksa ärimeestele, kes seadsid moraali ja inimlikkuse kõrgemale raamatupidamisest. Kõrgemale majandusest. Majandus. Majandus. Ja ma olen tänulik poliitikutele, kes ikka veel üritavad... Proovivad seda müüri murda. Kes valivad elu Vene raha ja Ukraina laste surma asemel. Kes toetavad rahu tagavate Venemaa-vastaste sanktsioonide tugevdamist. Rahu Ukrainale. Rahu Euroopale. Kes ei kõhkle Venemaad SWIFTist lahti ühendamast.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Saksamaa parlamendile 17. märtsil 2022

Ukraina riigipea ei ole parlamentide ees kõnelenud ainult saadikutele ja riigijuhtidele. Zelenskõi teab, et kõnede sisu ja sõnumid jõuavad ka väljapoole parlamendiruume. Seetõttu keskenduvad tema sõnavõttud poliitikute kõnetamise kõrval ka rahvaga rääkimisele, et viia Ukraina soovid ja palved laiemale avalikkuse ette. Sellise lähenemisega kasutab Ukraina riikide parlamente kui institutsioone, et luua enda jaoks sobilikku agendat ja suurendada seeläbi oma atraktiivsust.

4.1.2 Rahvusvahelised organisatsioonid ja kultuurisündmused

Sarnaselt riikide parlamentidega, on nii rahvusvahelised organisatsioonid kui kultuurisündmused koht, kus pehme jõu kaudu agendat luua ja riigi atraktiivsust suurendada. Gallarotti (2011: 30) kirjeldab, et rahvusvaheliste seaduste, normide ja institutsioonide austamine on üks pehme jõu rahvusvahelistest allikatest. President Zelenskõi on kõnelenud mitmeid kordi erinevates riikidevahelistes institutsioonides ja kultuurisündmustel, mis näitab, et Ukraina peab neist lugu ja peab seda oluliseks auditooriumiks.

Kui riikide parlamentides ees kõneles president Zelenskõi, kuidas saab konkreetne riik Ukraina aitamise panustada, siis rahvusvaheliste organisatsioonide ees rääkis riigipea sellest, mida saab institutsioon teha Ukraina aitamiseks. Võrdluses parlamentidele peetud kõnedega, on institutsioonidele tehtud sõnavõttud suunatud kitsamalt just antud rahvusvahelise organisatsiooni liikmetele. Näiteks ÜRO Peaassambleele kõneldes pöördus president Zelenskõi organisatsiooni juhtide, riigijuhtide, ajakirjanike ja maailma rahvaste poole.

Kultuurisündmustel kõneleb Ukraina riigipea sarnaselt rahvusvaheliste organisatsioonidega peamiselt kohapeal viibivate inimestega. Grammy'de galal kõneles president Zelenskõi muusikutele, et nad täidaksid Ukrainasse pommidega saabunud vaikuse. Ta palus, et muusikud jagaksid maailmaga Ukraina lugu ning räägiksid oma sotsiaalmeediakanalites ja televisioonis seda, mis tegelikult toimub. Riigipea kutsus Ukrainat aitama igal viisil, mis võimalik, kuid mitte vaikusega.

Me võitleme Venemaaga, mille pommid toovad kohutava vaikuse. Surnud vaikuse. Täitke vaikus oma muusikaga. Täitke see täna, et rääkida meie lugu. Rääkige tõtt sõjast oma sotsiaalmeediakanalites, televisioonis. Toetage meid igal võimalikul viisil. Ükskõik kuidas – aga mitte vaikusega.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Grammy'de galal 3. aprillil 2022

Cannes'i filmifestivali kõnes rääkis Zelenskõi filmitegijatele sellest, kuidas linateostest tuttavad kaadrid ja tsitaadid on hetkel päriselt Ukrainas aset leidmas. Riigipea tõi mitmeid näiteid filmidest ning käis nende järel kohe välja juhtumi reaalsest elust, mida ukrainlased kogevad sõjas Venemaa vastu. Zelenskõi andis filmitegijatele mõista, et nende võimuses on aidata sõda võita, sest nemad suudavad tuua inimesi toetama vabadust.

Kultuuritegelased, režissöörid, produtsendid, näitlejad, stsenaristid, operaatorid, heliloojad, kunstnikud, disainerid, filmikriitikud ja tuhanded teised inimesed – erinevatest maailma riikidest ja ühest filmiperest. Teie positsioon on oluline, teie hääl on mõjukas, teie sõna on vali. Vähim, mida saate täna teha või õigemini MITTE teha, on mitte vaikida, mitte karta, mitte ära pöörata, mitte mööda minna ja mitte olla ükskõikne Ukraina sõja suhtes, mille Venemaa vallandas.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Veneetsia filmifestivalil 31. augustil 2022

Filmidest tõi Ukraina president paralleele ka Veneetsia filmifestivalil peetud kõnes. Selleks hetkeks oli sõja algusest möödas 189 päeva. Zelenskõi võrdles sõda Venemaaga õudusfilmiga, mis ei kesta 120 minutit, vaid on kestnud 189 päeva. Ta pani südamele, et sõjaga ei tohi harjuda

ja seda ei tohi unustada, sest just seda Venemaa soovibki. Ukraina riigipea ütles Veneetsia publikule, et neil on oluline roll, sest nende häälel on mõju ja nende sõna vali.

Rahvusvahelised organisatsioonid ja kultuurisündmused on koht, kus kõneldes Ukraina näitab, et ta austab rahvusvahelisi seadusi, norme ja institutsioone ning lepinguid ja liite. Gallarotti (2011) sõnul on sellise auditooriumi valikul tegemist pehme jõu rahvusvaheliste allikatega ning see näitab, et Ukraina pole president Zelenskõi kõnede sihtgrupi valikul käitunud juhuslikult, vaid iga sõnavõtu koht on selgelt läbi mõeldud. Lisaks on rahvusvaheliste organisatsioonide ja kultuurisündmuste ees kõnelemine andnud riigile ligipääsu kommunikatsioonikanalitele ning suurendanud riigi usaldusväärust. See haakub selgelt Snow (2020: 5) kirjeldatud kriteeriumitega, mis annavad riigile pehme jõu kasutamisel eelise.

4.1.3 Isiklikud pöördumised

Ukraina president ei piirdu oma sõnavõttudes vaid parlamendi või rahva kõnetamisega. Sageli pöördub Zelenskõi kõnes ka otse riigipea või riigi juhtpoliitiku suunas. Leonardi (2002: 8-9) hinnangul saab avaliku diplomaatia ehk kõnede kaudu mõjutada inimeste käitumist. Ukraina riigipea on isiklike pöördumiste kaudu seda praktiseerinud. Selle eesmärk on mobiliseerida riikide toetust ning mõjutada riikide mõtteviisi ja eelistusi (Lee, 2009: 4). Enamasti on avaldab president tänu selle eest, et riik on oma tegude või sõnadega Ukrainat toetanud või aidanud kaasa Ukraina eesmärkide saavutamisse. Kuid on ka kriitilisemaid pöördumisi, milles Zelenskõi väljendab avameelselt kriitikat. Näiteks Suurbritannia parlamendi ees mainis Ukraina riigipea eraldi toonast peaministrit Boris Johnsonit kui sõpra, et väljendada tänu Suurbritannia toetusele.

Muidugi teie abiga, suurtest riikidest koosneva tsivilisatsiooni abiga. Teie toetusega, mille eest oleme tänulikud ja millele loodame. Ja ma olen sulle eriti tänulik, Boris, mu sõber!

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Suurbritannia parlamendile 8. märtsil 2022

Samasuguste tänuavaldustega esines Ukraina president ka Prantsusmaa parlamendi ees. Zelenskõi tänas Prantsusmaad abi eest ja tõi eraldi välja president Emmanuel Macroni. Ta

tunnustas kolleegi juhtrolli võtmise eest. Samuti tõi Zelenskõi välja, et suhtleb Macroniga pidevalt, et kooskõlastada Prantsusmaaga Ukraina samme.

Oleme teile tänulikud, oleme tänulikud, et Prantsusmaa aitab. Oleme tänulikud president Macronile tema pingutuste eest. Kes näitas üles tõelist juhtimist. Suhtleme temaga pidevalt, see on tõsi, et kooskõlastame temaga mõningaid oma samme.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Prantsusmaa parlamendile 23. märtsil 2022

Samuti avaldas Ukraina riigipea eraldi tänu ka ÜRO peasekretär Antonio Guterresile ja Läti president Eglis Levitsile. ÜRO peasekretäri tänas Zelenskõi, sest ta aitas tagadada meresõiduohutuse ja toidukindluse paljudes maades, aga eeskätt Aafrikas ja Euroopas. Läti riigipeale väljendas Ukraina kolleeg tänu algatuse eest, mis seisab selle eest, et Vene sõjakurjategijad saaks kohtu ette tuua.

Me juba taastame meresõiduohutuse ja toiduga kindlustatuse. Ja ma tänan hr Antonio Guterrest tema isikliku osaluse eest.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest ÜRO Peaassambleele 21. septembril 2022

Ja ma olen tänulik teie riigile, teie presidendile härra Levitsile algatuste eest, mis aitavad Vene sõjakurjategijaid kohtu ette tuua.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Läti parlamendile 26. mai 2022

Seevastu Saksamaa parlamendi ees peetud kõnes polnud president Zelenskõi riigijuhi suhtes positiivselt meelestatud ja kasutas oma sõnavõttu selleks, et avalikult kritiseerida Saksamaa tegutsemist. Ukraina riigipea kirjeldas kõnes Saksamaa parlamendile seda, kuidas riik on jäänud Ukraina ja Venemaa konfliktis justkui müüri taha. Kõne lõpus suunas Zelenskõi kriitika otse Saksamaa kantsleri Olaf Scholzi suunas ning kutsus teda üles seda kujundlikku müüri lammutama.

Endine näitleja, Ameerika Ühendriikide president Ronald Reagan ütles kord Berliinis: Lammutage maha see müür! Ja ma tahan teile nüüd öelda. Kantsler Scholz! Lammutage maha see müür.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Saksamaa parlamendile 17. märtsil 2022

Vaadates, kellele on president Zelenskõi kõnelenud, saab välja tuua, et auditooriumi võib jagada kaheks. Esiteks need inimesed, kes on saalis ja kellele Zelenskõi otsesõnu kõneleb, aga ka need, kes ei ole. Otseülekannete, uudiste ja transkriptsiooni kaudu jõuab iga Zelenskõi sõnavõtt välja ka ruumist, kellele ta kõneleb ja kuhu on kõne suunatud. See tähendab, et Ukraina riigipea kõned ei ole mõeldud kitsalt parlamentides, rahvusvahelistes organisatsioonides või kultuurisündmustel kohapeal istuvatele inimestele. Ukraina teab, et president Zelenskõi sõnavõttude kaudu on võimalik levitada oma sõnumit ka väljapoole. Zelenskõi kõnede auditooriumi valik näitab, et see kattub teoreetilises kirjanduses välja toodud Leonardi (2002: 8-9) nelja avaliku diplomaatia põhimõttega. Kuna nii parlamentides, rahvusvahelistes organisatsioonides kui kultuurisündmustel on kohapeal paljud tuntud inimesed, on Zelenskõi proovinud oma kõnede abil suurendada teadlikkust Ukrainas toimuvast, suurendada riigi tunnustamist, kaasata inimesi ja neid mõjutada. Järgmises alapeatükis teen ülevaate, kuidas on president Zelenskõi oma sõnavõttudes kõnelenud.

4.2 Kuidas Ukraina president kõneleb?

Ukraina president on kõik selles töös analüüsitavad kõned kandnud ette videosilla vahendusel. Videote stiil on läbivalt ühtne: ta pöördub inimeste poole video vahendusel, kannab khakivärvi särki ja vaatab otse kaamerasse. Kõneleb ta enamasti ukraina keeles, aga kahes magistritöös käsitletavas kõnes, mis olid Grammy'de galal ja ÜRO Peaassambleel, rääkist ta inglise keeles. Ukraina riigipea kõnelemise stiil on otsekohene ja konkreetne. President Zelenskõi on igas kõnes kirjeldanud seda, mida Venemaa on korda saatnud ja millist kahju on pidanud Ukraina kannatama.

Viis, kuidas riigipea auditooriumit kõnetab, on selline, et Zelenskõi toob oma kõnede alguses otse, ausalt ja ilustamata esile, missugune olukord Ukrainas valitseb. Näited, mida president esitab, on erinevad. Mõnikord kirjeldab ta detailselt värskeid sündmuseid, teistel kordadel teeb

statistilisi kokkuvõtteid kaotustest, mida Ukraina on kõnelemise hetkel pidanud kandma. Ukraina pinnal toimuvast sõjast adekvaatse pildi andmine ja selle kirjeldamine on kooskõlas teoorias mainitud Leonardi (2002: 8-9) nelja põhimõttega, mis aitavad avaliku diplomaatia abil saavutada soovitud tulemusi. Zelenskõi esitab näiteid nii otsese kirjelduse kui ka ajalooliste paralleelide kaudu. Seeläbi proovib ta panna inimesi Ukrainale mõtlema, riigi jõupingutusi tunnustama ning samuti soovib ta näidata riiki atraktiivsena ja saada inimesed Ukrainat toetama.

4.2.1 Ukraina olukorra ja kaotuste kirjeldamine

Ukraina hakkas president Zelenskõi kõnedes inimeste tähelepanu võitma alates esimesest kõnes välisauditooriumile, mille Zelenskõi pidas 1. märtsil 2022 Euroopa parlamendi ees. Ta andis kohe kõne alguses mõista, et Ukrainas on olukord muutunud. President püüdis saada inimesi Ukrainat toetama, öeldes selgelt välja, et iga päev surevad ukrainlased Venemaa sõja tõttu ja see juhtub päris elus. Selle välja ütlemisega pani riigipea Ukrainale mõtlema ja näitas, millise olukorraga peab riik silmitsi seisma.

Ma ei loe seda (kõne) paberit maha, sest paberifaas minu riigi elus on lõppenud. Nüüd tegeleme tegelikkusega. Meil on tapetud inimesed, see on päris elu. Teate, ja teate, ma usun, et me täna anname elu õiguste, vabaduste ja soovi eest olla teiega võrdsed. Anname ära oma parimad inimesed, tugevaimad, kõige väärtuslikumad inimesed.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Euroopa parlamendile 1. märtsil 2022

Suurbritannia parlamendi ees kirjeldas Ukraina riigipea sõja esimesi päevi ning tõi näiteid sellest, mida ukrainlased on pidanud läbi elama. Sõda oli kõnelemise hetkeks kestnud 13 päeva ja Zelenskõi jagas iga päeva kohta midagi, mis just seda päeva sõjatandril või väljaspool seda iseloomustas. Ta rääkis pommitamistest, rünnakutest ja surmadest. Näiteks on Zelenskõi keskendunud laste surmadele, et seeläbi inimesi kõnetada ja tekitada neis arusaama, missugune olukord Ukrainas valitseb.

*Venemaa sissetungi 13 päeva jooksul hukkus 50 last. 50 suurt märtrit. See on kohutav!
See on tühjus.*

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Suurbritannia parlamendile 8. märtsil 2022

Laste surmasid on Zelenskõi läbivalt oma kõnedes välja toonud. Sarnaselt Suurbritannia parlamendile peetud kõnes, tõi ta ka Saksamaa saadikutele kõneldes välja, et tuhanded ukrainlased on surnud ja okupandid on tapnud 108 last. Prantsusmaa parlamendi ees kirjeldas Ukraina riigipea, kuidas Venemaa ründas 9. märtsil Mariupolis lastehaiglat ja sünnitusmaja. Ta rääkis, milliseid tagajärgi venelaste rünnak kaasa tõi ning missugused olid rünnaku tagajärjed. Eraldi peatus ta ühel naisel, kes kaotas oma sündimata lapse ja suri ka ise, sest sai pommitamise tagajärjel viga

Ja veel üks naine... Tal oli vaagnaluu purunenud. Tema laps suri enne sündi. Arstid püüdsid naist päästa. Ta võitles oma elu eest! Kuid ta palus arstidelt oma surma. Ta anus, et ta jäetaks maha ja et teda ei aidataks. Sest ta ei teadnud, mille nimel elada. Nad võitlesid. Ta suri. Ukrainas. Euroopas. Aastal 2022.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Prantsusmaa parlamendile 23. märtsil 2022

Grammy'de galal keskendus president samuti lastele, kes sõja tõttu ei joonista langevaid tähti vaid hoopis rakette. Zelenskõi tõi välja, et aprilli alguses on pooleteist kuuga saanud sõjas vigastada üle 400 lapse ja hukkunud on 153. Samuti kirjeldas ta ka muusikute olukorda, kes kannavad ülikondade asemel soomusvesti ja kelle laul kõlab haiglas viibivatele haavatutele.

Meie lapsed joonistavad rakette, mitte langevaid tähti. Vigastada on saanud üle 400 lapse ja hukkunud 153 last. Ja me ei näe neid kunagi joonistamas. /.../ Meie muusikud kannavad smokingite asemel soomusvesti. Nad laulavad haiglates haavatutele, isegi neile, kes neid ei kuule.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Grammy'de galal 3. aprillil 2022

Paar päeva hiljem kõneles Zelenskõi ÜRO Julgeolekunõukogule. Ta kirjeldas oma sõnavõttus, et oli eelmisel päeval tulnud tagasi Kiievi lähedal asuvast Bucha linnast, mille ukrainlased olid suutnud Vene vägede käest vabastada. Riigipea sõnul on keeruline leida kuritegu, mida venelased seal poleks täide viinud. Seejärel Zelenskõi kirjeldas ja tõi näiteid sellest, kuidas olid Vene väed Buchas inimestega käitunud.

Vene sõjavägi otsis ja tappis sihilikult kõiki, kes meie riiki teenisid. Nad hukkasid naisi väljaspool maju, kui nad lähenesid ja kutsusid elusaid. Nad tapsid terveid perekondi – täiskasvanuid ja lapsi. Ja nad üritasid kehasid põletada. /.../ Keda tulistati pärast piinamist pähe või silma. Keda tulistati lihtsalt tänaval. Kes visati kaevu, et nad sureksid seal kannatades. Kes tapeti korterites, majades, lasti õhku granaatide poolt. /.../ Kellel lõigati jäsemed maha, kellel kõri läbi. Keda vägistati ja tapeti nende endi laste silme all. Nende keel rebiti välja ainult seetõttu, et okupandid ei kuulnud seda, mida nad tahtsid kuulda.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest ÜRO Julgeolekunõukogule 5. aprillil 2022

Olukorra ja kaotuste kirjelduse võtab Ukraina president kokku ÜRO Peaassambleele peetud 21. septembri kõnes, kus ta ütleb kokkuvõtvalt riikide esindajatele, et Ukrainas on toime pandud kuritegu. Selleks ajaks on sõda kestnud rohkem kui kuus kuud ning eelnevalt on Zelenskõi detailselt rääkinud, mida on Venemaa sõjas Ukrainale ja ukrainlastele teinud. Ukraina riigipea jagas valu, mida tema riik tunneb, et inimestele jõuaks kohale, mida on Venemaa sõda kaasa toonud.

4.2.1 Ajalooliste paralleelide loomine

Ukraina president Volodõmõr Zelenskõi on kõnedes hetkeolukorra kirjeldamise kõrval toonud järjepidevalt paralleele ja näiteid ajaloost selleks, et kõrvutada Ukrainas aset leidvat minevikus toimunuga. Ukraina näitab seeläbi nii konkreetsele auditooriumile, aga ka kogu maailmale laiemalt, et Venemaa viib Euroopas toimivas sõjas Ukraina vastu ellu samasuguseid kuritegusid, mille sarnaseid viimati nähti teise maailmasõjas, Nõukogude Liidus Jossif Stalini ajal või hilisemal perioodil. Selle kaudu püüab Ukraina kõnetada Euroopa riike, millest pea kõik kogesid mingil kujul 80 aastat tagasi toimunud suure sõja laastavat mõju. Teine maailmasõda on jätnud märkimisväärse jälje Euroopa, aga ka maailma ajalukku ning sellise

paralleeli toomine on viis, kuidas Ukraina soovib tuua inimeste teadvusesse 24. veebruaril 2022 alanud täiemahulist Venemaa sissetungi Ukrainasse.

80 aastat pole Euroopa näinud midagi sellist juhtumas, nagu on toimumas hetkel Ukrainas. Selle on põhjustanud Venemaa teod.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Prantsusmaa parlamendile 23. märtsil 2022

Uued põlvkonnad on peale kasvanud ja neid inimesi, kes mäletaksid teise maailmasõja sündmusi, ei ole palju. Enamikele inimestele on need sündmused tuttavad ajalootundidest, raamatutest ja filmidest, aga otsest kokkupuudet sõjaga pole kogetud. Seetõttu on president Zelenskõi toonud mitmes oma kõnes esile, et Ukrainas toimuv on miski, mida pole Euroopas nähtud 80 aastat ja hetkel viib Venemaa ellu tegusid, mis toob tänasesse päeva tagasi 20. sajandi kõige tumedamad ajad.

Meie vanemad lootsid, et sõda ei taba meie põlvkonda. Et teid ja mind ei ähvardaks see, mida eelnevad põlvkonnad pidid läbi elama. Okupatsioon, repressioonid, küüditamine...

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Läti parlamendile 26. mai 2022

Lisaks kirjeldab Ukraina president oma kõnedes erinevate näidete kaudu, kuidas Venemaa viib nende vastu ellu samasuguseid tegusid, mida on ka teised riigid varem kogenud. Näitena tõi Zelenskõi Läti parlamendi ees välja okupatsiooni, repressioonid ja küüditamised, mis on selge paralleel hetkel Ukrainas toimuva ja Lätis 20. sajandil toimunuga. Samuti tõi ta Eesti Riigikogule peetud kõnes välja, et Venemaa on üle 500 000 ukrainlase sunniviisiliselt ümber asustanud. Zelenskõi tõi võrdluse Tallinna linnaga ning kirjeldas, kuidas Eesti puhul oleks ära küüditatud kogu Tallinn, mis on umbes kolmandik kogu Eesti elanikkonnast. Küüditamine on Eestis sarnaselt Lätiga jätnud inimeste mälestustesse traagilise jälje, mida eestlased ja lätlased kannavad edasi mitmeid põlvkondi.

Praegu on üle 500 000 ukrainlase sunniviisiliselt ümber asustatud. Kujutage endale ette, kui okupandid võtaksid eesmärgiks viia välja Tallinna elanikud, terve linna. Linn oli, ja enam seda ei ole. See on kolmandik kogu teie elanikkonnast.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Eesti Riigikogule 13. aprill 2022

Eraldi on Ukraina president toonud esile ka konkreetseid kattuvusi praeguse sõja ja teise maailmasõja vahel. See väljendub selgelt Suurbritannia parlamendi ees peetud kõnes, kui president Zelenskõi rääkis, et Venemaa on pommitanud Babõn Jari, kus teises maailmasõjas hukati üle 100 000 inimese. Babõn Jari juhtunule viitas Ukraina president ka Saksamaa parlamendile kõneledes ning tõi eraldi välja, et Saksamaa president Frank-Walter Steinmeier külastas kohta 2021. aastal, kui tragöödiast möödus 80 aastat. Saksamaa parlamendi ees rääkis Zelenskõi loo, kuidas üks Ukraina perekond sai Babõn Jari küllastades raketirünnakus surma.

Sõja kuuendal päeval tabasid Venemaa raketid Babõn Jari. See on koht, kus Natsi-Saksamaa hukkas teise maailmasõja ajal 100 000 inimest. 80 aastat hiljem tappis Venemaa nad teist korda.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Suurbritannia parlamendile 8. märtsil 2022

Samuti toob Ukraina president kõnedes esile olukordi ja näiteid, kus ajaloos on teised riigid olnud samas olukorras nagu Ukraina sõjas Venemaa vastu. Peamiselt jäävad need paralleelid teise maailmasõja aega ja eelmise sajandi keskpaika ehk vahetult sõja järele. Näiteks parafraseeris Volodõmõr Zelenskõi Suurbritannia parlamendi ees peetud kõnes riigi peaministri Winston Churchilli üht 1940. aasta suvel peetud kõnet “Me peame võitlema randadel” (“*We shall fight on the beaches*”).

Me ei anna alla ega kaota! Me lähme lõpuni. Me võitleme merel, me võitleme õhus, me kaitseme oma maad, mis iganes selle hind ka poleks. Me võitleme metsades, põldudel, randadel, linnades ja külades, tänavatel, me võitleme mägedel... Ja ma tahan lisada: me võitleme aherainemägedel, Kalmiuse ja Dnepri kallastel! Ja me ei anna alla!

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Suurbritannia parlamendile 8. märtsil 2022

Sarnaselt Ukraina presidendiga pidas ka toonane peaminister Churchill kõne riigi parlamendi ees. 4. juunil 1940 peetud kõne toimus ajal, kui Prantsusmaa oli teises maailmasõjas Natsi-Saksamaalt lüüa saamas ja Suurbritanniat ähvardas natside invasiooni oht. See Churchilli kõne on läinud ajalukku ning selle kasutamine Zelenskõi kõnes tõi esile Ukraina praeguse olukorra ja Suurbritannia kogetu paralleeli. Samasugust lähenemist ehk kõigile prantslastele teadatud sõnumit kasutas president Zelenskõi oma kõnes Prantsusmaa parlamendi ees, kui ta tsiteeris Prantsuse revolutsiooni päevilt käibele läinud riigi deviisi “Vabadus, võrdsus, vendlus”.

Ukrainlased näevad, et Prantsusmaa väärtustab vabadust nii nagu on seda alati teinud. Ja te kaitsete seda. Te mäletate, mis see on. Vabadus, võrdsus, vendlus. Iga sõna neist on teie jaoks täis jõudu. Ma tajun seda. Ukrainlased tajuvad seda.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Prantsusmaa parlamendile 23. märtsil 2022

Ajaloolisi paralleele toob Ukraina president Zelenskõi ka mujalt kui teisest maailmasõjast või Prantsuse revolutsiooni päevilt. Näiteks Saksamaa parlamendi ees kõneledes tegi president “müüri” kujundit kasutades torke Saksamaa suunas, et tuua esile riigi tihedaid majanduslikke sidemeid Venemaaga ning Ukraina abistamise pidurdamist.

Te olete taas nagu müüri taga. Mitte Berliini müür. Aga keset Euroopat. Vabaduse ja orjuse vahel. Ja see müür muutub tugevamaks iga pommiga, mis langeb meie maale, Ukrainasse. Iga otsusega, mis ei tehta rahu heaks. Otsused, mida teie pole heaks kiitnud, aga mis võiksid aidata.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Saksamaa parlamendile 17. märtsil 2022

Samuti viitas Ukraina president sellele, et Saksamaa pole aidanud tagada Ukraina õhuruumi turvalisust. Zelenskõi meenutas Berliini blokaadi ajal lääneliitlaste õhusilda, mis aitas linna varustada eluks vajalikuga. Ukraina on sõjas Venemaa vastu sarnases olukorras. Selle näite abil proovis president tuua nende jaoks hetkel aktuaalsele teemale näite ja paralleeli ajaloost, mis on Saksamaa auditooriumile äratuntav.

Kui mäletate, mida Berliini õhusild teie jaoks tähendas. Selle sai teoks teha, sest taevas oli turvaline. Teid ei tapetud õhus nagu meid praegu, me ei saa isegi lennukitega õhusildu luua! Taevast tuleb ainult Vene rakette ja pomme.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Saksamaa parlamendile 17. märtsil 2022

Konkreetsed näited majanduslikust koostööst Saksamaa ja Venemaa vahel toob Ukraina president Nord Streami gaasisüsteemile viidates. Zelenskõi heidab Saksamaa parlamendi ees peetud kõnes sakslastele ette seda, et hoiatusi ei võetud kuulda. Lähtuti vaid majandusest ning seeläbi aidati kaasa suureks sõjaks ettevalmistumisele ning ehitati uut "müüri".

Miks on see võimalik? Kui ütlesime teile, et Nord Stream on relv ja ettevalmistus suureks sõjaks, kuulsime vastuseks, et see on majandus. Majandus. Majandus. Aga see oli tsement uue müüri jaoks.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Saksamaa parlamendile 17. märtsil 2022

Ajaloole on Ukraina president Zelenskõi pööranud tähelepanu ka mujal kui riikide parlamentidele peetud kõnedes. Näiteks on ta toonud näiteid minevikust ÜRO Julgeolekunõukogu ees, et viidata sellele, kuidas nõukogu pole suutnud varasemalt agressioone ennetada.

Agressor tuleb kohe rahule sundida. Vaja on otsustavust. Massimõrvade ahel, mis ulatub Süüriast Somaaliani, Afganistanist Jeemenini ja Liibüani, oleks ausalt öeldes tulnud juba ammu peatada.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest ÜRO Julgeolekunõukogule 5. aprillil 2022

Eraldi peatub Zelenskõi Venemaal. Ta kirjeldab, mismoodi pole enne otsustavalt sekkutud, kui Ukraina idanaaber on lõhkunud Euroopa julgeoleku olukorda või valmistanud ette konflikte ja sõdasid oma piiride lähedal. Ukraina president toob näidetena välja Krimmi okupeerimise, Gruusia sõja ja Transnistria piirkonna võõrandamise Moldovast.

Maailm vaatas ega tahtnud näha Krimmi okupeerimist, või isegi enne – sõda Gruusia vastu või veel varem – kogu Transnistria piirkonna võõrandumist Moldovast. Samuti ei tahetud näha, kuidas Venemaa valmistab ette pinnast muudeks konfliktideks ja sõdadeks oma piiride lähedal.

Väljavõtte president Zelenskõi kõnest ÜRO Julgeolekunõukogule 5. aprillil 2022

Ajaloolisi paralleele on Ukraina president Volodõmõr Zelenskõi oma kõnedes läbivalt kasutanud. Sel meetodil tuletab ta meelde, et sündmused, mis hetkel Ukrainas Venemaa algatatud täiemahulise sõja tõttu toimuvad, ei ole unikaalsed. Samasugune jõhkrus on minevikus tabanud erineval kujul ka teisi riike. Ajalugu meelde tuletades proovib Ukraina välisauditooriumit enda probleemidega samastuma panna ja võita inimeste poolehoidu võitluses Venemaa agressiooniga.

Hetkeolukorra ja sündmuste kirjeldamisega ning ajalooliste paralleelide tõmbamisega on Ukraina riigipea kasutanud oma kõnesid selleks, et saavutada soovitud tulemusi. Leonardi (2002: 8-9) neljast avaliku diplomaatia põhimõttest lähtudes aitab selline Zelenskõi kõnelemisviis panna inimesi Ukrainale mõtlema ja tunnustama riigi jõupingutusi. Samuti on riik sellepärast atraktiivsem ning see suurendab tõenäosust, et inimesed on valmis Ukraina eest võitlema ja ukrainlasi toetama.

4.3 Millest Ukraina president kõneleb?

Järgnevalt annan ülevaate, millistest teemadest Ukraina president oma kõnedes räägib. Eelnevalt tõin välja, kellele ja kuidas Zelenskõi kõneleb, aga nüüd kirjeldan, millistest teemadest Ukraina riigipea sõnavõttudes juttu tuleb. Olen alapeatüki struktureerinud teemade kaupa, millest igäühes toon esile valdkonnad, millele president korduvalt või konkreetselt tähelepanu pöörab.

President Volodõmõr Zelenskõi kõnesid on Ukraina igal võimalusel ära kasutanud selleks, et öelda välja oma nõudmisi, soove ja avaldused. Selle kaudu proovib Ukraina saavutada oma eesmärgi, mis aitaksid võita sõda ning annaks riigile tulevikuperspektiivi. Zelenskõi edastab

sõnumeid nii otse konkreetsele auditooriumile, kelle pädevuses on otsuseid ellu viia, aga ka teistele sihtgruppidele, kelle võimuses pole otsustamine, aga kes suudavad mõjutada otsustajaid.

Ukraina tahab rahu. Euroopa tahab rahu. Maailm tahab rahu. Ja me oleme näinud, kes on ainus, kes tahab sõda.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest ÜRO Peaassambleele 21. septembril 2022

Ukraina ei piirdu põhiteemade ja oma eesmärkide väljaütlemisel üksikute sõnavõttudega, vaid samu sõnumeid edastatakse järjepidevalt, et Ukraina jaoks oluline info jõuaks võimalikult erineva ning suure auditooriumini. Selles alapeatükis toon teemade kaupa välja president Zelenskõi kõnede kaudu esitatud nõudmised, soovid ja avaldused.

4.3.1 Väärtuste kaitsmine

Väärtustele rõhumine ja nende kaudu riigi atraktiivsuse suurendamine on üks pehme jõu kasutamise vahend (Nye, 2004: 8). President Zelenskõi on pidevalt väärtusküsimusi oma kõnes tõstatanud ja näidanud, et Ukraina seisab samade tõekspidamiste eest, mida kannavad demokraatlikud riigid. Väärtustele pööras Ukraina riigipea tähelepanu oma kõnes Saksamaa parlamendile, kus ta tõi välja, et Ukraina sõjavägi kaitseb väärtuseid, millest räägitakse Euroopas, mujal maailmas ja ka Saksamaal.

Pöördun teie poole meie sõjaväe nimel. Need, kes kaitsevad meie riiki ja seega väärtusi, millest sageli räägitakse kõikjal Euroopas, igal pool - ja ka Saksamaal.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Saksamaa parlamendile 17. märtsil 2022

Väärtustest kõneles president ka kõnes Prantsusmaa parlamendile. Zelenskõi rääkis, et pärast seda, kui Venemaa alustas sõda ja lõpetas dialoogi pidamise, on läänemaailmal alles vaid ühised väärtused, ühtsus ja sihikindlus kaitsta oma ühist vabadust. See ulatub Pariisist Kiieveni, Berliinist Varssavini, Madridist Rooma ja Brüsselist Bratislavani.

Mis meil üle jääb? Meie väärtused. Ühtsus. Ja otsustavust kaitsta oma vabadust. Ühine vabadus! Üks Pariisi ja Kiievi jaoks. Berliini ja Varssavi jaoks. Madridi ja Rooma jaoks. Brüsseli ja Bratislava jaoks.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Prantsusmaa parlamendile 23. märtsil 2022

Kuu pärast sõja algust ehk 24. märtsil 2022 kõneles Ukraina riigipea NATO tippkohtumisel. Selles kõnes tõi ta välja, et Ukraina ei ole alliansi liige ja seetõttu pole ka NATO kaitsva vihmavarju all. Zelenskõi sõnul on Ukraina hallis alas, mis jääb Lääne ja Venemaa vahele. Kuid riigipea sõnul kaitseb Ukraina sellegipoolest sõjas Venemaa vastu neid samu väärtuseid, mida kannab NATO. Eraldi viitas Ukraina president rahule ja globaalse julgeoleku arhitektuuri hävitamisele.

Kuid me kaitseme kõiki oma ühiseid väärtusi. Ja me oleme säravad inimesed! Ja me oleme kõiki neid väärtusi kaitsnud juba kuu aega! Kuu kangelaslikku vastupanu. Kuu kõige süngemaid kannatusi. Kuu aega rahumeelse riigi ja sellega koos kogu globaalse julgeoleku arhitektuuri karistamatut hävitamist. Kõik see kogu maailma silme all.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest NATO tippkohtumisel 24. märtsil 2022

Sama kõne lõpus kordas riigipea, et Ukraina on näidanud, milleks nad on suutelised. Zelenskõi sõnul suudavad ukrainlased panustada Euroopa ja maailma julgeolekusse. President tõi veel eraldi välja, kuidas nad on panustanud kõige selle kaitsmiseks, mida ukrainlased ja muu maailm hindab. President viitas oma sõnavõtu lõppedes veel korra, et Ukraina juba kaitseb NATOga ühiseid väärtuseid ja peaks saama alliansi liikmetelt toetust.

Oleme näidanud, milleks meie standardid on võimelised. Ja kui palju saame anda Euroopa ja maailma ühisele julgeolekule. Kui palju saame ära teha, et kaitsta agressiooni eest kõike, mida väärtustame, kõike, mida hindame.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest NATO tippkohtumisel 24. märtsil 2022

ÜRO Peaassamblee ees loetles Ukraina riigipea erinevaid kuritegusid, mida Venemaa on tema riigis toime pannud. Ta tõi välja kuriteod riigipiiri, inimeste elude ja väarikuse vastu, mis on konkreetselt olnud suunatud just ukrainlaste vastu. Kuid seejärel mainis Zelenskõi, et Venemaa on sooritanud kuritöö nii Ukraina kui ka teiste ÜROsse kuuluvate riikide vastu. Samas kõnes kutsus Ukraina riigipea üles kõiki riike, kes väärtustavad rahu ja inimelu kaitsmist, kuulutama Venemaad terrorismi toetavaks riigiks.

Kuritegu on pandud toime väärtuste vastu, mis teevad teist ja minust ÜRO kogukonna. /.../ Peame lõpuks tunnustama Venemaad terrorismi riikliku sponsorina. Kõigil tasanditel. Kõigis riikides, mis tunnistavad rahu ja inimelu kaitse väärtustamist. Juriidiliselt. Poliitiliselt.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest ÜRO Peaassambleele 21. septembril 2022

Väärtuste rõhutamise ja nende eest seismisega on president Zelenskõi kasutanud ära Gallarotti (2011: 30) kirjeldatud pehme allikaid. Näiteks väljendab väärtustele viitamine seda, et Ukraina austab ning peab lugu rahvusvahelistest seadustest, normidest, institutsioonidest, lepingutest ja kohustustest. Samuti aitab väärtustele toetumine Lee (2009: 4) kategooriatest lähtuvalt luua Ukrainast kuvandit kui rahumeelsest riigist, mobiliseerida riikide toetust, mõjutada riike ja säilitada riikide vahelist ühtsust. Väärtustest kinnipidamine ja nende eest seismine on üks viis, kuidas riik oma käitumise kaudu suurendab usaldusväarsust ning see on abiks ka pehme jõu kasutamisel.

4.3.1 Ukraina ja Euroopa Liit

Üks konkreetne nõudmine ja soov, mida Ukraina on aktiivselt edastanud, on Euroopa Liidu liikmeks saamine. ELi liikmelisus on olnud läbiv teema Ukraina presidendi retoorikas alates täiemahulise sõja algusest 24. veebruaril 2022. Selle tõi Zelenskõi konkreetselt välja oma 1. märtsi kõnes Euroopa Parlamendile, mis sõja esimestel kuudel peetuna oli esimene kõne paljudest välisauditooriumile suunatudest. Euroopa Parlamendi eest peetud kõnes märkis Zelenskõi, kuidas Ukraina on selgelt näidanud, et nad on valinud Euroopa ja püüdlevad selle poole.

Me võitleme oma õiguste eest. Meie vabaduste eest. Elu eest. Meie elude eest. Ja nüüd, me võitleme ellujäämise eest. Ja see on meie suurim motivatsioon. Kuid me võitleme ka selle eest, et olla võrdsed liikmed Euroopas. Usun, et täna näitame kõigile, kes me täpselt oleme.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Euroopa Parlamendile 1. märtsil 2022

Samas Euroopa Parlamendile peetud kõnes rõhutas president, et Ukraina on end tõestanud ja väärrib ELi pääsemist. Zelenskõi hinnangul on Ukraina hetkel üksik, aga ELiga liitudes see nii pole ja seeläbi saab tugevamaks liit ise. Ta tõi ka välja, et Ukraina on täpselt samasugune nagu teised liikmesriigid ehk kuulub Euroopasse.

Euroopa Liit saab meiega olema tugevam. See on kindel. Ilma teieta on Ukraina üksik ja üksildane. Oleme oma tugevust tõestanud. Oleme tõestanud, et oleme täpselt samasugused nagu teie. Seega tõestage, et olete meiega. Tõestage, et te ei lase meil minna. Tõestage, et olete tõepoolest eurooplased.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Euroopa Parlamendile 1. märtsil 2022

ELi liikmesuse küsimus tõstatus ka president Zelenskõi kõnes Prantsusmaal, mis oli 2022. aasta esimesel poolaastal ELi Nõukogu eesistujariik. Ta viitas oma sõnavõttus Prantsusmaa parlamendile, et eesistumise ajal on võimalus teha ajalooline samm Ukraina ELi täisliikmeks saamise kohta. Ukraina president rõhus oma sõnumis Prantsusmaa olulisusele ajaloos ja võimalusele teha taas ajalugu.

Ja et Prantsusmaa Euroopa Liidu eesistumise ajal tehakse ammu hilinevad ajalooline otsus – Ukraina täisliikmelisuse kohta Euroopas ja EL-is. Ajalooline otsus ajaloolisel ajal. Nagu on prantslaste ajaloos ikka olnud.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Prantsusmaa parlamendile 23. märtsil 2022

ELi liikmeks saamise olulisusest rääkis president Zelenskõi samuti Eesti Riigikogule. Ta tänas Eestit Ukraina ELiga liitumise toetamise eest ning tõi välja, et tegemist pole majanduse või

poliitika küsimusega, vaid see on julgeoleku küsimus, mis aitab tagada vabaduse ja demokraatia säilimise Kesk- ja Ida-Euroopas.

Ukraina peab lähiajal saama Euroopa Liidu kandidaatriigi staatuse.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Eesti Riigikogule 13. aprillil 2022

Läti parlamendi ees kõneledes kritiseeris Ukraina president seda, kuidas ELi vastuvõtmisel on aastakümneid kaheldud Ukraina kandidaatriigi staatuses. Zelenskõi hinnangul peegeldab see seda, et põhimõtte austada igat rahvust ei toimi. See sõnavõtt polnud etteheide Lätile. Pigem oli see suunatud riikidele, mis pole Ukrainat toetanud nii nagu Ukraina soovib.

Veelgi enam, kui nad paluvad meil oodata ELi vastuvõturuumis “veidi veel” – aastaid või aastakümneid – ei nõustu meile täisliikmelisust andma, ja mõned kahtlevad endiselt Ukraina kandidaatriigi staatuses, rõhutab see vaid seda, et austamise põhimõtte ei tööta iga rahvuse puhul. See peab töötama.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Läti parlamendile 26. mai 2022

Näiteks Saksamaa parlamendi ees andis president Zelenskõi märku, et Ukraina pole rahul Euroopa suurriigi tegutsemisega nii sõja eel kui ka ajal. Kui muidu on Ukraina nõudmised ja soovid kõnedes olnud pigem konkreetsed ja kindla eesmärgi saavutamisele suunatud, siis Saksamaa parlamendi ees oli Ukraina president kriitiline. Ta kutsus riiki üles haarama juhtrolli, toetama Ukrainat, rahu ja peatama sõda.

Andke Saksamaale juhtroll, mida väärite. Ja mille üle teie järeltulijad uhked on. Toetage meid. Toetage rahu. Toetage iga ukrainlast. Peatage sõda. Aidake meil seda peatada.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Saksamaa parlamendile 17. märtsil 2022

Ukraina ELi liikmeks saamine on olnud president Zelenskõi üks peamiseid sõnumeid, mida ta on alates oma esimestest välisauditooriumile peetud kõnedest pidevalt esile toonud. Selle soovi

kordamine ilmestab, et Ukraina peab ELi oluliseks. Ukraina soovib võita juba liitu kuuluvate riikide toetust ning panna neid tegutsema viisil, mis annaks hetkel Venemaa vastu sõdivale riigile Euroopa perspektiivi.

4.3.2 Ukraina ja NATO

Euroopa Liidu (EL) liikmeks saamise kõrval on Ukraina väljendanud soovi pääseda ka NATO allianssi. President Zelenskõi on selle eesmärgi selgelt korduvalt välja öelnud ja teinud etteheited nende riikide suunas, kes varasemalt kahelnud, kas Ukraina võiks olla NATO liikmesriik.

Ärge palun kunagi, ärge kunagi öelge meile enam, et meie armee ei vasta NATO standarditele.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest NATO tippkohtumisel 24. märtsil 2022

Sarnaselt ELi liikmelisust puudutava kriitikaga, väljendas president Zelenskõi oma rahulolematust Saksamaa suunas ka NATO liikmeks saamise teemal. Ka sel puhul ei olnud Ukraina president rahul sellega, et Saksamaa on pidurdanud Ukraina NATOsse saamise initsiatiivi ja pole aktiivselt toetanud Ukraina NATOsse saamise püüdlusi.

Kui küsisime, mida Ukraina peab tegema, et saada NATO liikmeks, olla kaitstud, saada julgeolekugarantiid, kuulsime vastuseks: sellist otsust pole veel laual ega tule ka lähitulevikus.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest Saksamaa parlamendile 17. märtsil 2022

NATO liikmesuse püüete kõrval on eraldi teemana Zelenskõi keskendunud ründe- ja kaitserelvastustele. Konkreetsete abipalvetega pöördus Ukraina president NATO liikmesriikide poole. Saksamaa parlamendilt Zelenskõi selget sõjalist abi ei küsinud. Prantsusmaa ja Suurbritannia parlamendile peetud kõnes ta aga küsis toetust. Eeskätt soovis Zelesnkõi Prantsusmaalt relvaabi, tanke, tankitõrjerelvi, lennukeid ja õhutõrjet. Suurbritannialt palus Ukraina president abi õhutõrje tagamisel.

24. veebruaril pöördusin teie poole täiesti selge, loogilise palvega, et te aitaksite sulgeda meie õhuruumi. Mis tahes kujul, et kaitsta meie inimesi vene pommi ja rakettide eest. Selget vastust me ei kuulnud. Ukrainal ei ole võimsaid raketitõrjerelevi ja meie lennukivägi on palju väiksem kui Venemaal. Seetõttu saavad nad kasutada oma eelist õhus nagu massihävitusrelva.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest NATO tippkohtumisel 24. märtsil 2022

Kuu pärast Venemaa laiaulatuslikku sissetulekut pidas Zelenskõi kõne NATO tippkohtumisel, kus presidendi peamine sõnum oli, et Ukraina vajab toetust õhuruumi sulgemisel ja sõjalist abi. Zelenskõi sõnul kasutab Venemaa sõjas Ukraina vastu kogu oma arsenalit ja hävitab kõiki objekte valimatult. Selleks, et riik ei kaotaks nii palju inimesi ja suudaks vabastada oma linnu, on Ukrainal vaja lennukeid ning tanke. Samuti tõi ta kõnes välja, et vaja on MLRS (*Multiple Launch Rocket System*) süsteeme, laevakaitse relvasid ja õhutõrjevahendid.

Teil on vähemalt 20 000 tanki! Ukraina palus protsenti, üht protsent kõigist teie tankidest meile anda või müüa! Aga meil pole endiselt veel selget vastust... Kõige hullem sõja ajal on selgete vastuste puudumine. Võite meile anda ühe protsendi kõigist oma lennukitest. Ühe protsendi kõigist oma tankidest. Ühe protsendi! Me ei saa seda lihtsalt osta. Selline toetus sõltub ainult NATO otsustest, poliitilistest otsustest muide.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest NATO tippkohtumisel 24. märtsil 2022

Nato liikmelisus on Ukraina jaoks olnud oluline teema, mida president on mitmetes kõnedes korduvalt esile toonud. Riigipea pole seda rääkinud ainult oma vaatenurgast, vaid tema arvates parandaks NATO abi ja allianssi liikmeks saamine kõigi liitu kuuluvate riikide julgeolekut. President Zelenskõi sõnul on NATO abi Ukrainale ja ka NATO liikmesriikidele kasulik, sest see annab mõlemale saajaprotsendilise turvalisuse. Seda sõnumit on Ukraina president levitanud nii riikide parlamentide ees peetud kõnedes ning NATO tippkohtumisel, kus on koos allianssi riikide esindajad.

4.3.3 Ukraina rahuplaan

Sõja algusest alates esitasid ja arutasid erinevad poliitikud, analüütikud ja arvamused võimalike rahuplaanide ja -tingimuste üle, vaatamata sellele, et Ukraina polnud oma nägemust veel esitanud. Kui muidu oli president Zelenskõi oma kõnedes rääkinud õigusemõistmisest ja Venemaa vastutusele võtmisest, siis 21. septembril 2022 ÜRO Peaassamblee avaistungil käis ta välja valemi rahu saavutamiseks. Ukraina leiab, et sellistel tingimustel on võimalik rahu saavutada kõigil, kes leiavad end sarnasest olukorrast nagu nemad.

Räägin oma riigi nimel, mis on sunnitud end kaitsma, aga millel on valem rahu jaoks. Ma räägin kõigiga, kes tahavad kuulda, kuidas rahu saavutada. Esitan valemi, mis võib töötada mitte ainult meie, vaid kõigi jaoks, kes avastavad end samasugusest olukorrast nagu meie. See on valem, mis karistab kuritegude eest, kaitseb elu, taastab julgeoleku ja territoriaalse terviklikkuse, tagab turvalisuse ja annab sihikindlust.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest ÜRO Peaassambleele 21. septembril 2022

ÜRO ees peetud kõnes kirjeldas Zelenskõi üksikasjalikult, millest nende rahu elluviimise plaan koosneb. Ukraina presidendi sõnul peab selleks, et rahu sõlmida, olema täidetud viis eeltingimust, mis on välja toodud tabelis 3. Esimene kriteerium on karistus, mis hõlmab agressioonikuritegude, piiride ja territoriaalse terviklikkuse rikkumise eest vastutusele võtmist. Samuti tähendab see sanktsioonide kehtestamist agressorile, piirangute rakendamist agressiooni õigustavate isikute suhtes ning turismi piirangute elluviimist. Lisaks leiab Ukraina, et Venemaa karistamiseks agressioonikuriteo eest tuleb luua eritribunal ja rahvusvaheline kompensatsioonimehhanism, mis paneks Venemaa kinni maksma Ukrainale tekitatud kahju. Teine kriteerium on elude kaitsmine. Zelenskõi tõi välja, et iga riik, mis kannatab relvastatud agressiooni all, vajab võimalust kaitsta oma kodanikke ja vabastada oma territooriumit. Juhul kui selleks on vaja ründe- ja kaitserelvastust, rahastust või luureandmeid, siis tuleks teistel riikidel neid anda. Ukraina usub, et iga rahva eluks on vajalik füüsiline ja sotsiaalne kaitse ning seda kõigi võimalike vahenditega, mis on lubatud ÜRO põhikirjaga. Kolmas kriteerium on julgeoleku ja territoriaalse terviklikkuse taastamine. Ukraina hinnangul peab Venemaad tunnistama terrorismi riikliku toetajana ja seda kõigil tasanditel, igas riigis, mis tunnistab rahu ja inimelu kaitsmise väärtusi, sest see on globaalse julgeoleku taastamise alus. Samuti tuleb taastada agressiooni all kannatanud rahva territoriaalne terviklikkus. Neljas kriteerium on

Julgeolekugarantiid. See tähendab õiguslikult siduvate mitme- ja kahepoolsete lepingute sõlmimist, mis tagavad käendajate tegutsemise ehk abi pakkumise tingimused ja ajakava. Viies ja viimane kriteerium on sihikindlus. See kätkeb otsustavust võidelda, abistada ja toetada seda, kes võitleb relvastatud agressiooni vastu.

Tabel 3. President Volodõmõr Zelenskõi esitatud Ukraina rahu tingimused ja seletused ÜRO Peaassambleele peetud kõnes (Speech..., 2022).

Rahu tingimus	Seletus
1. Karistus	<ul style="list-style-type: none"> ● Karistus agressioonikuritegude, piiride ja territoriaalse terviklikkuse rikkumise eest, mis peab kehtima kuni rahvusvaheliselt tunnustatud piiri taastamiseni. Karistus peab kehtima seni kuni agressioon lakkab ning sõjakahjud ja kaotused on täielikult hüvitatud. ● Karistuse alla kuuluvad ka agressori vastased sanktsioonid. Kaubanduse ja suhete blokeerimine agressoriga. ● Agressor tuleb eraldada rahvusvaheliste organisatsioonide otsuste juurest seni kuni agressioon kestab. Ära tuleb võtta hääleõigus, delegeerimisõigus ja eemaldada tuleb vetoõigus – kui tegemist on ÜRO Julgeolekunõukogu liikmega. ● Agressiooni õigustavate propagandistide suhtes peab rakendama täispaketti isiklike piiranguid. ● Agressorriigi kodanikel ei tohi lubada nautida turismi või ostlemist nende

	<p>territooriumil, kes hindavad rahu. Agressoriigi kodanikke tuleb viisapiirangute abil julgustada võitlema oma riigis agressiooni vastu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Venemaa karistamiseks agressiooni kuriteo eest tuleks luua eritribunal. • Tuleb luua rahvusvaheline kompensatsioonimehhanism, mis paneks Venemaa kinni maksuma Ukrainale tekitatud kahju.
2. Elude kaitsmine	<ul style="list-style-type: none"> • Iga riik, mis kannatab relvastatud agressiooni all, vajab võimalust kaitsta oma kodanikke ja vabastada oma territooriumit. Kui selleks on vaja relvade või mürskude abi, tuleks neid pakkuda. Kui selleks on vaja rahalist abi, tuleks see anda. Kui selleks on vaja abi luureandmetega – lihtsalt tehke seda. Aga mida pole vaja, on valed. • Vajame kaitsetoetust – relvi, sõjavarustust ja mürske. Ründerelvastust, meie maa vabastamiseks piisab ründerelvadest, kaitstesüsteeme, ennekõike õhutorjet. Ja me vajame rahalist tuge – sisemise stabiilsuse hoidmiseks ja sotsiaalsete kohustuste täitmiseks oma inimeste ees. • Iga rahva eluks on vajalik füüsiline ja sotsiaalne kaitse. Meie rahuvalemi teine punkt on elu kaitsmine. Kõigi

	<p>võimalike vahenditega, mis on lubatud ÜRO põhikirjaga.</p>
<p>3. Julgeoleku ja territoriaalse terviklikkuse taastamine</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Venemaad peab lõpuks tunnistama terrorismi riikliku toetajana ja seda kõigil tasanditel, igas riigis, mis tunnistab rahu ja inimelu kaitsmise väärtusi. Kui pole õiguslikku mehhanismi, saab seda teha poliitilise otsusena parlamentides. See on globaalse julgeoleku taastamise alus. • Territoriaalne terviklikkus. Kui üks riik üritab varastada teise riigi territooriumi, seab see rünnaku alla kõik maailma riigid. Ülemaailmset julgeolekut ei saa taastada ilma relvastatud agressiooni all kannatanud rahva territoriaalset terviklikkust taastamata.
<p>4. Julgeolekugarantiid</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Õiguslikult siduvad mitme- ja kahepoolsete lepingud, mis tagavad käendajate tegutsemise tingimused ja ajakava, mille jooksul nende tegevus toob tulemusi – maal, merel ja õhus; diplomaatias ja poliitikas, majanduses ja rahanduses, relvade ja luureandmete pakkumisel. • Igaüks, kes saab Ukraina rahuvalemi teksti, näeb ka meie pakutavate julgeolekugarantiide üksikasju. • Parem on tagada rahva turvalisust ennetavalt, mitte peatada sõda kui see

	on alanud.
5. Sihikindlus	<ul style="list-style-type: none"> ● Otsustavus võidelda. ● Partnerite sihikindlus meid aidata ja seeläbi ka iseennast. ● Maailma otsustavus ühineda selle ümber, kes võitleb relvastatud agressiooni vastu ja kutsuda korrale see, kes kõiki ähvardab.

Ettepanekud, mida Ukraina riigipea ÜRO Peaassamblee rahuplaanis esitas, kajastusid enne seda mitmetes teistes kõnedes, mida Zelenskõi kandis ette alates 24. veebruarist kuni septembri keskpaigani. ÜRO ees võttis president varasemad ettepanekud kokku ja struktureeris neist kokku rahuplaani. Enne seda puudutas ta eraldi nii õigusemõistmise kui sanktsioonide küsimust ning väljendas rahulolematust ÜRO toimimise osas.

Kõne all olnud neutraliteet, kui üks valik või suund, pole Ukraina ja Venemaa vahelises sõjas Ukraina nägemuses päevakorral. Zelenskõi toob eraldi välja, et nende rahuvalemisse ei kuulu neutraalsus. Neutraliteet ei ole Ukraina jaoks aktsepteeritav, sest presidendi sõnul pole selline valik agressiooni all kannatava riigi jaoks valikuvõimalus. Pigem on see nende riikide huvides, mis mõtleavad ainult ise enda heaolule ja soovivad seeläbi seista enda huvide eest.

Need, kes räägivad neutraalsusest, kui inimlikud väärtused ja rahu on löögi all, mõtlevad midagi muud. Räägitakse ükskõiksusest – igatiks enda eest. See on see, mida nad ütlevad. Nad teesklevad, et nad tunnevad üksteise probleemide vastu huvi. Nad hoolivad üksteisest formaalselt. Nad tunnevad kaasa ainult protokollile. Ja sellepärast nad teesklevad, et kaitsevad kedagi, kuid tegelikult kaitsevad nad ainult oma isiklike huve. See loob tingimused sõjaks.

Väljavõte president Zelenskõi kõnest ÜRO Peaassambleele 21. septembril 2022

ÜRO Peaassamblee avaistungil esitatud kõne koos Ukraina rahuplaaniga oli valimisse kuulunud president Zelenskõi sõnavõttudest mahult kõige pikem ja detailsem. ÜRO on koht,

kus on koos enamik maailma riike ning seal on võimalik oma sõnumit edastada kõigile korraga. Kõne lõpus tänas Ukraina president kõiki ÜRO liikmesriike, kes hääletasid tema kõnelemise lubamise poolt. Ta tõi eraldi välja, et tema kõne vastu hääletasid seitse riiki, milleks olid Valgevene, Kuuba, Põhja-Korea, Eritrea, Nicaragua, Venemaa ja Süüria.

4.4 Tulemuste kokkuvõte

Selles alapeatükis vaatan, kuidas ja mil määral on kõnede analüüsimisel saadud tulemused kattunud teoreetiliste eeldustega, mida kirjeldasin magistritöö teoreetilisest raamistikust. Allolevas tabelis toon vasakus tulbas välja teooriast lähtuvalt eeldused ning paremas tulbas tulemustel põhineva tegeliku olukorra.

Tabel 4. Tulemuste kokkuvõte: teoreetiliste eelduste ja analüüsi tulemuste võrdlus.

Teoreetiline eeldus	Analüüsi tulemus
<p>Pehmet jõudu viiakse ellu institutsioonide, väärtuste, kultuuri ja poliitika kaudu ning seda iseloomustab liikmeks võtmine, agenda loomine ja ligitõmbavuse suurendamine (Nye, 2004).</p>	<p>President Zelenskõi on välisauditooriumile kõnelenud riikide parlamentides, rahvusvahelistes organisatsioonides ja kultuurisündmustel. Võrreldes Ukraina auditooriumi valikut ja seda, kuidas Nye (2004) hinnangul kõige tõenäolisemalt pehmet jõudu rakendatakse, siis selgub, et Ukraina tegevus kattub selgelt teoreetilise eeldusega. Parlamendid, rahvusvahelised organisatsioonid ja kultuurisündmused on institutsioonid, kus on võimalik luua agendat, sest seal räägitule ja toimuvale pööratakse rahvusvaheliselt palju tähelepanu. Zelenskõi kõnedest on näha, et ta keskendub nii väärtustele, kultuurile kui poliitikatele ning seeläbi proovib ta suurendada Ukraina atraktiivsust. Samuti toob ta välja, et Ukraina on samasugune</p>

	<p>nagu teised demokraatlikud riigid, kes kaitsevad rahu, väärtusi ja tõekspidamisi. Täpselt nagu seda rahvusvahelistesse organisatsioonidesse (nt ELi, NATOsse) kuuluvad riigid.</p>
<p>Pehme jõu rahvusvahelised allikad on (Gallarotti, 2011):</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Rahvusvaheliste seaduste, normide ja institutsioonide austamine. ● Rahvusvaheliste lepingute ja liitude kohustuste austamine. ● Valmisolek ohverdada lühiajalised rahvuslikud huvid, et panustada kollektiivsesse hüvanguisse. 	<p>President Zelenskõi kõnede analüüsil saadud tulemused peegeldavad, et Ukraina pehme jõu kasutamine rahvusvahelistes kanalites on kattuv teoreetilise eeldusega. Riigipea kõned on peetud riikide parlamentidele, rahvusvahelistele organisatsioonidele ja kultuurisündmustel, mis näitab austust nii seaduste, normide, kui institutsioonide vastu. Samuti peegeldab kõnede sisu lugupidamist rahvusvaheliste lepingute ja liitude kohustuste vastu. Seda näitavad Ukraina presidendi kirjeldused, milles ta toob esile, et riik kaitseb sõjas Venemaa vastu üksinda väärtuseid, mida kannavad demokraatlikud riigid ja milles on kokku lepitud rahvusvahelistes organisatsioonides.</p>
<p>Pehme jõu saab poliitilistest eesmärkidest lähtuvalt jagada kategooriatesse (Lee, 2009):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Toetab välisjulgeolekut, loob kuvandi rahumeelsest ja atraktiivsest riigist. 2) Mobiliseerib teiste riikide toetust lähtudes riigi välis- ja julgeolekupoliitika huvidest. 3) Mõjutab teiste riikide mõtteviisi ja eelistusi. 4) Säilitab riikide ühtsust. 	<p>Tegelikkuses on Ukraina riigipea kõned lähtunud Lee (2009) kirjeldatud pehme jõu kategooriatest.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) President Zelesnkõi on oma kõnedes selgelt välja öelnud, et Ukraina soovib rahu, aga peab hetkel kaitsma oma vabadust ning kogu Euroopa vabadust. 2) Kõnedes riikide parlamentidele ja rahvusvahelistele institutsioonidele on Ukraina konkreetselt öelnud välja, et teised

5) Tõstab siseriiklikult riigijuhi või valitsuse populaarsust.

riigid saavad aidata Ukrainal sõda lõpetada.

Samuti on president ka kirjeldanud üksikasjalikult, kuidas riigid seda teha saavad. Selle võtab kõige paremini kokku Ukraina rahuplaan, mille Zelenskõi esitas ÜRO Peaassambleele peetud kõnes.

3) Teiste riikide mõtteviisi ja eelistusi püüab Zelenskõi mõjutada mitmel moel. Riikide parlamentide ees proovib ta mõjutada poliitikute ja rahva mõtteviisi. Seda teeb Zelenskõi läbi selle, et ta pöördub otse nii rahva kui konkreetsete poliitikute poole.

Samuti kirjeldab ta Ukrainas toimuva sõja hetkeolukorda ja traagilisi sündmuseid.

Lisaks toob riigipea ajaloost selliseid paralleele, mis kattuvad kõne sihtgrupiks oleva auditooriumi minevikuga. Eelpool mainitu abil püüab Ukraina puudutada inimeste tundeid ja seeläbi mõjutada ka riikide käitumist.

4) Zelenskõi on oma kõnedes läbivalt toonud esile, et Ukraina kaitseb sõjas Venemaa vastu samu väärtuseid, mida demokraatlikud riigid kannavad. Nende kaitsmiseks on Ukraina aktiivselt palunud riikidelt igakülgset abi, aga eeskätt just sõjalist toetust. Kogu see tegevus on suurendanud riikide ühtsust ning enamik ÜRO liikmesriikidest, on Ukraina seljataga. Seda peegeldab see, et kui oli hääletus, kas Zelenskõi võib Peaassambleele kõne pidada, siis vastu oli seitse riiki.

	<p>5) Ukraina president Zelenskõi suhtleb aktiivselt lisaks ukrainlastega ka välisauditooriumiga ning koosmõjul muude teguritega on see märkimisväärselt tõstnud Ukraina riigipea siseriikliku toetust. Arvamusküsitlused näitasid, et detsembris 2021 oli presidendi toetus 27%, aga pärast sõja algust ja aasta hiljem oli Zelensky toetus 84% (Panchenko, 2023).</p>
<p>Riigile annavad pehme jõu kasutamisel eelise, kui lähtuda kolmest kriteeriumist (Snow, 2020):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Riigi laiaulatuslik ligipääs mitmetele kommunikatsioonikanalitele, mille kaudu saab mõjutada seda, kuidas ülemaailmne uudistemeedia teemasid raamistab. 2) Pehme jõu kasutamisel eelise see, kui riigi kultuur ja ideed vastavad valitsevatele ülemaailmsetele normidele. 3) Pehme jõu kasutamist soosib see, kui riigi siseriiklik ja rahvusvaheline käitumine suurendab selle usaldusväarsust. 	<p>Ukraina on president Zelenskõi välisauditooriumile peetud kõnede kaudu saanud märkimisväärse kajastuse maailma erinevates meediaväljaannetes ning seeläbi on Ukraina suutnud oma sõnumeid edastada laiema publikuni. Ukraina suund on sõja esimestest päevadest olnud olla avatud ja otsekohene, olenemata auditooriumist. Riik on selgelt öelnud välja, mille eest nad seisavad, mida nad soovivad ja kes peaks nende hinnangul sellega tegelema.</p> <p>Kuna Ukraina on väljendanud järjepidevalt, et nad väärtustavad kehtivaid rahvusvahelisi norme ja kokkuleppeid ning kirjeldanud, kuidas nad selle eest seisavad, siis on Ukraina olnud usaldusväärne partner. Seda näitab see, kui paljude riikide parlamentide, rahvusvaheliste organisatsioonide ja kultuurisündmuste ees on õnnestunud Zelenskõil kõneleda.</p>

<p>Leonardi (2002) hinnangul saab riik avaliku diplomaatia kaudu saavutada soovitud tulemusi, kui lähtuda neljast põhimõttest:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Suurendada inimeste teadlikkust riigist. 2) Suurendada inimestes riigi tunnustamist. 3) Kaasata inimesi riigi poolt. 4) Mõjutada inimesi. 	<p>Ukraina riigipea on igas kõnes keskendunud sellele, et informeerida inimesi Ukrainas toimuvast. Zelenskõi on seda teinud konkreetsete juhtumite kirjeldamise, ajalooliste paralleelide, suunatud pöördumiste ja olulistele teemadele keskendumise kaudu. Niiviisi on ta püüdnud inimesi kõnetada ja panna rohkem mõtlema sellele, mis Ukrainas Venemaa sõja tõttu tegelikult toimub. Selle kõrval on ta ka konkreetselt toonud välja, mida Ukraina soovib ning millist abi riik vajab, et sõda võita.</p>
--	--

Teoreetiliste eelduste ja analüüsi tulemuste võrdlemisel selgub, et Ukraina on president Volodõmõr Zelenskõi kõnede puhul mitmes aspektis lähtunud teooria osas kirjeldatud pehme jõu ja avaliku diplomaatia elluviimise lähtepunktideks. Seda, milliseid järeldusi sellest teha saab, kirjeldan järgmises peatükis.

5. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Selles peatükis vastan Ukraina president Volodõmõr Zelenskõi kõnede analüüsimise käigus saadud tulemuste ning teoreetilise raamistiku põhjal magistritöös püstitatud uurimisküsimustele ja teen neist lähtuvalt ka järeldused. Seejärel annan ülevaate põhilistest leidudest ja tähelepanekutest, mida uurimise käigus avastasin. Peatüki lõpus diskuteerin tulemuste üle ja püüan selgitada, kas ja kuidas võiks magistritöös käsitletu toimida teiste riikide või situatsioonide puhul. Töö lõpetan ülevaatega, kus kirjeldan võimalikke edasisi uuringuvõimalusi.

5.1 Järeldused

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada, kuidas kasutab Ukraina oma eesmärkide saavutamiseks pehme jõuna avalikku diplomaatiat. Eesmärgi täitmiseks sõnastasin eelnevalt ühe uurimisküsimuse ja kolm seda täiendavat alaküsimust:

- Kuidas kasutab Ukraina oma eesmärkide saavutamisel pehmet jõudu avalikus diplomaatias?
 - Kellele kõneldakse?
 - Kuidas kõneldakse sihtrühmadega?
 - Millest kõneldakse ja milliseid narratiive esitatakse?

Järgnevalt võrdlen eelnevalt käsitletud teooriat ja analüüsimisel saadud tulemusi, et vastata sissejuhatuses püstitatud uurimisküsimusele ja kolmele alaküsimusele. Alapeatüki lõpus teen kokkuvõtte peamistest järeldustest, mis magistritööst välja tulid ja missugune oli teooria kattuvus saadud tulemustega.

Kellele Ukraina president kõneleb?

Ukraina president Volodõmõr Zelenskõi on alates täiemahulise sõja algusest 24. veebruaril 2022 teinud iga päev videopöördumisi. Ta räägib neis sõjatandril toimuvast ning puudutab muid teemasid, mis on antud ajahetkel Ukraina jaoks olulised ning mida peaksid inimesed teadma. Igapäevased sõnavõtted on suunatud valdavalt ukrainlastele, aga sõnumid jõuavad

meedia ja sotsiaalmeedia kaudu ka üle maailma. Lisaks sellele on Ukraina riigipea kõnelenud sõja esimestest päevadest alates ka eraldi välisauditooriumile, kus tema kõnede auditooriumiks on olnud riikide parlamendid, rahvusvahelised organisatsioonid ja kultuurisündmused. Teoreetilises osas tõin välja USA poliitikateadlase Joseph Nye (2004: 8) kirjeldatu, et pehme jõu iseloomustab agenda loomine, ligitõmbavus ja liikmeks võtmine ning seda viiakse elu kõige tõenäolisemalt institutsioonide, väärtuste, kultuuri või poliitika kaudu. Ukraina presidendi kõnede välisauditooriumi valikust nähtub, et see on kattunud Nye pehme jõu käitumiste skaala ja vahendite kirjeldusega. See näitab, et Ukraina on pehme jõu rakendamisel toetunud samadele eeldustele, mida on kirjeldatud töö teooria osas.

Kõnede auditooriumi valik toetab ka teooria osas välja toodud Snow (2020: 5) kriteeriumit, mis kirjeldab seda, et riigile annab pehme jõu kasutamisel eelise see, kui on olemas ligipääs erinevatele kommunikatsioonikanalitele. Agenda loomisel on huvi tõstatamine ja oma sõnumite edastamine ülioluline. Kuigi Zelenskõi kõneles riikide parlamentidele, rahvusvahelistele organisatsioonidele ja kultuurisündmustel, siis ei piirdunud riigipea sõnavõttude auditoorium ja sihtgrupp ainult saalisviibijatega. Ukrainal on välisauditooriumile kõnelemise kaudu õnnestunud jõuda oma sõnumitega rahvusvahelisse meediasse ja sotsiaalmeediasse. Seeläbi on riik saanud rohkelt tähelepanu ning neil on õnnestunud suunata seda, kuidas meedia teemasid raamistab ja tõstatab. Kahtlemata on Ukraina tänu sellele saavutanud oma eesmärged ning suutnud võita enamike riikide poolehoidu.

Ukraina teab, et presidendi kõnede kaudu on neil võimalik kõnetada laiemat avalikkust ning viia oma sõnumid inimestele lähemale. Seda näitab see, kelle poole on Ukraina riigipea oma kõnedes pöördunud. Parlamentide ees kõneles Zelenskõi ka rahvaga ning proovis kõnetada riiki tervikuna, sest selle abil on võimalik mõjutada riigijuhtide otsuseid. Institutsioonide ees rääkis president küll riikide esindajatega, aga kuna eeldatav tähelepanu kõnedele oli juba ette teades laiem, siis tõi ta sisse teemasid, mis puudutavad inimesi laiemalt. Kultuurisündmustel kõneldes lähtus riigipea ilmselt kahest eeldusest. Esiteks sellest, et nendel üritustel alati suur meediatähelepanu, ning teiseks, on sellistel sündmustel tuntud kultuuritegelased, kellel on palju austajaid ja kelle sõnade ning tegude kaudu saab kujundada suure hulga inimeste käitumist ja eelistusi.

Kuidas Ukraina president kõneleb?

Ukraina üleüldine käitumine ja ka president Zelenskõi lähenemine oma kõnedes on olnud kogu sõja vältel aus ja otsekohene ning see on suurendatud usaldust Ukraina vastu. Teooria osas kirjeldasin Snow (2020: 5) kolme kriteeriumit, mis annavad riigile pehme jõu kasutamisel eelise. Üks tingimus kirjeldas, et siseriiklik ja rahvusvaheline käitumine suurendavad riigi usaldusväarsust. Seda ilmestab see, kuidas ja millest president Zelenskõi oma kõnedes räägib. Ta ei ole Ukraina kohta informatsiooni varjanud ning samuti pole ta Ukraina soovidest ja mõtetest rääkides olnud napolisõnaline või keerutav. Vastupidi, president on konkreetne ning otsekohene. Riigipea kõneleb ilustamata täpselt nii, nagu asjad on.

Zelenskõi on kõnedes toetunud Leonardi (2002: 8-9) välja käidud avaliku diplomaatia neljale põhimõttele ehk keskendunud inimeste teadlikkuse tõstmisele, riigi tunnustamise suurendamisele, inimeste kaasamisele ja mõjutamisele. President on seda oma sõnavõttudes teinud kahel viisil: hetkeolukorra kirjeldamise ja ajalooliste paralleelide kaudu. Selline Ukraina lähenemine kattub ka Lee (2009: 4) kirjeldatud pehme jõu kategooriatega ehk toetab riigi välisjulgeolekut, mobiliseerib riikide toetust, mõjutab riikide mõtteviisi ja eelistusi, ning säilitab riikide ühtsust. Hetkeolukorra kirjeldus annab edasi kannatused, mida ukrainlased on pidanud 21. sajandi Euroopas kogema ning toob esile, et Ukraina inimesed iga päev surevad Venemaa rünnakute tõttu. Ajalooliste paralleelide kirjeldamisel soovib Ukraina näidata, et nad kogevad sõjas Venemaa vastu samasuguseid hetki nagu teised riigid kogesid oma raskematel päevadel minevikus. Ajaloos kogetu esile toomise kaudu proovib Ukraina mõjutada teisi riike end abistama, sest enamik sihtriigi inimesi teab, mida see aeg tähendas ja endaga kaasa tõi. Samuti püüab Ukraina president tuua ajaloole viidates, et Venemaa on juba varasemalt samamoodi käitunud, aga pole pidanud oma tegude eest vastutama. Eelpool kirjeldatud tegevustega püüab Zelenskõi tõsta inimeste teadlikkust Ukrainas toimuvast, panna inimesi Ukraina peale mõtlema ja riiki toetama.

Ukraina toetub avaliku diplomaatia kaudu pehme jõu elluviimisel Leonardi (2002) välja pakutud kolmele dimensioonile: igapäevane kommunikatsioon, strateegiline kommunikatsioon ja pikaajaliste suhete loomine. Esiteks, igapäevane kommunikatsioon tähendab Ukraina presidendi regulaarseid igapäevaseid pöördumisi oma rahvale ja ka spetsiaalseid kõnesid välisauditooriumile. Mõlemat pidi jõuab Ukraina sõnum rahvusvaheliste kanalite kaudu laiema

auditooriumini ning aitab kaasa sõjaliste eesmärkide täitumisele. Teiseks, strateegiline kommunikatsioon seisneb selles, et Ukraina president pöörab oma kõnedes pidevalt tähelepanu antud hetkel olulistele teemadele ja sõnumitele. Läbimõeldud kommunikatsiooniga proovib Zelenskõi kõnetada võimalikult suurt hulka inimesi ning otsustajaid ja saavutada poolehoidu Ukraina soovidele. Kolmandaks, pikaajaliste suhete loomine on olnud president Zelenskõi kõnede puhul eesmärk, millest ei saa mööda vaadata. Parlamentide ja rahvusvaheliste organisatsioonide ees ning kultuurisündmustel kõnelemine parandab Ukraina kuvandit ning toob riigi vabadusvõitluse laiema avalikkuse ette. Seeläbi on Ukraina president suutnud informeerida auditooriume üle maailma, pöörata tähelepanu Venemaa sõjakuritegudele ja tuua esile Ukraina soovid. Ukraina on president Zelenskõi kõnede näitel pannud kõik kolm Leonardi (2002) välja pakutud avaliku diplomaatia mõõdet enda kasuks edukalt tööle nii, et need aitavad kaasa Lee (2009) pehme jõu kategooriate elluviimisele.

Millest Ukraina president kõneleb?

Ukraina on president Volodõmõr Zelenskõi kõnesid kasutanud ära selleks, et edastada välisauditooriumile oma nõudmisi, soove ja avaldusi. Riigipea on oma sõnavõttudes olnud järjepidev ning samu sõnumeid on korratud mitmel korral, et need jõuaksid erineva ja võimalikult laia auditooriumini. Teemasid, millest Zelenskõi kõneles oli mitmeid, kuid kõige selgemalt joonistusid välja need valdkonnad, mida president pidevalt puudutas ja rõhutas. Teoria osaga paralleelse tõmmates keskendus riigipea enim Nye (2004: 8) skeemile, mis kujutas pehme jõu käitumiste ja vahendite skaalat. Nye tõi selles välja, et agenda loomine toimub institutsioonide kaudu ning ligitõmbavuse suurendamine läbi väärtuste, kultuuri ja poliitika. Analüüsid, millest Zelenskõi kõneles, siis paistab selgelt välja, et ta keskendus oma sõnavõttudes samadele aspektidele, mida Nye kirjeldas.

Riigipea rääkis oma kõnedes erinevatele institutsioonidele ehk nii riikide parlamentidele, rahvusvahelistele organisatsioonidele kui ka kultuurisündmuste auditooriumitele seda, kuidas Ukraina kaitseb sõjas Venemaa vastu samu väärtushinnanguid, mille eest seisavad demokraatlikud riigid. See haakub teorias esitatud Snow (2020: 5) kriteeriumiga, mis kirjeldab, et pehme jõu kasutamisel annab eelise, kui riigi ideed ja kultuur vastavad ülemaailmsetele normidele. Ukraina on riigipea kõnede kaudu selgelt väljendanud, et nad kuuluvad demokraatlike riikide sekka ja austavad kehtivaid kokkuleppeid. Seda ilmestavad

teoorias välja toodud Lee (2009: 4) pehme jõu poliitiliste eesmärkide kategooriad. Esiteks on Ukraina loonud endast riigipea kõnede kaudu rahumeelse riigi kuvandi ja näidanud end atraktiivse riigina, kes ei võitle ainult oma vabaduse eest, vaid ka teiste riikide vabaduse eest ning kes kaitseb väärtuseid, mida kannavad samuti ülejäänud demokraatlikud riigid. Selle kategooria eesmärk on saada toetust oma julgeoleku tagamiseks ning seda viiakse ellu loosungite, poliitikaettepanekute ja avaliku diplomaatia kaudu. Just neid vahendeid on Ukraina oma presidendi kõnede kaudu läbivalt välisauditooriumi suunas rakendanud.

Väärtusküsimuste kõrval kõneleb Zelenskõi samuti ka ELi ja NATOt puudutavatel teemadel. Mõlema organisatsioonid puhul on sõnavõttude fookus sellel, et Ukraina saaks nende institutsioonide liikmeks ning selle otsusega ei tohi viivitada. Riigipea põhiline sõnum oli, et mõlemad liidud oleksid Ukraina osalusel tugevamad, kui nad seni on. Samuti väljendas Zelenskõi kriitikat organisatsioonide suunal, sest need ei ole varasemalt Ukraina liikmeks võtmisel silmnähtavaid pingutusi teinud. Lisaks puudutas Ukraina president NATO ees kõneldes ka sõjalise abi küsimust ja pani alliansi liikmetele südamele, et neil on piisavalt relvi, tehnikat ja relvasüsteeme, et Ukrainat sõjas Venemaa vastu aidata.

Rahvusvaheliste organisatsioonide liitumise ja nende toetuse saamise kõrval peatus Zelenskõi korduvalt oma erinevates kõnedes Venemaa vastutusele võtmise ja karistamise teemal. Need jutupunktid leidsid mainimist mitmetes kõnedes ning kulmineerusid lõpuks ÜRO Peaassamblee ees peetud sõnavõtus, kus riigipea esitas Ukraina rahuplaani. See koosnes juba varasemalt välja käidud soovide, nõudmistest ja ettepanekutest, kuid oli detailsem ning konkreetsem. Rahuplaan koosnes viiest punktist: karistus, elude kaitsmine, julgeoleku ja territoriaalse terviklikkuse taastamine, julgeolekugarantiid ning sihikindlus. Iga kriteeriumi all tõi Zelenskõi välja, mida ta selle all mõtleb ja kuidas seda realiseerida. Kuigi valdavalt põhines Ukraina rahuplaan sellel, millistel tingimustel on ukrainlased nõus Venemaaga rahu sõlmima, siis kirjeldas see ka universaalseid aspekte, millest lähtumine tagaks üleüldist maailma julgeolekut.

See, millest Ukraina president Zelenskõi on oma kõnedes rääkinud, peegeldab Gallarotti (2011: 30) kirjeldatud pehme jõu rahvusvahelisi allikaid, milleks on rahvusvaheliste seaduste, normide ja institutsioonide austamine, austus rahvusvaheliste lepingute ja liitude kohustuste vastu ning valmisolek lühiajaliselt ohverdada rahvuslikud huvid, et panustada kollektiivsesse

hüvanguisse. See näitab, et Ukraina on auditooriumi, aga eelkõige sõnavõttude teemade ja sõnumite valikul lähtunud teoreetilises kirjanduses käsitletud pehme jõu rahvusvahelistest allikatest. Samuti on Ukraina riigipea kõnede sisust tulenevalt selgeid sarnasusi teooria osas esitatud Lee (2009: 4) välja tooduga, sest presidendi kõnedes esitatud teemade põhjal püüab Ukraina pehme jõu elluviimise kaudu leida toetust välisjulgeoleku tagamisel, mobiliseerida riikide toetust ning mõjutada riikide mõtteviisi ja eelistusi.

Kuidas kasutab Ukraina oma eesmärkide saavutamisel pehmet jõudu avalikus diplomaatias?

Teorias esitasin Leonardi (2002) kirjelduse sellest, et avalikku diplomaatiat saab ellu viia igapäevase kommunikatsiooni, strateegilise kommunikatsiooni ja pikaajaliste suhete loomise kaudu. Ukraina on kasutanud pehme jõu rakendamisel kõiki eelpool mainitud viise. Igapäevast kommunikatsiooni on näiteks Ukraina viinud ellu president Zelenskõi kõnede kaudu. Riigipea sõnavõttud on küll suunatud pealtnäha konkreetsele auditooriumile, aga tegelikult on kõnede sihtrühm suurem. Läbi rahvusvahelise meedia ja sotsiaalmeedia on jõutud ka laiema avalikkuseni. Strateegiline kommunikatsioon väljendub Ukraina tegevuses selles, kuidas ja millest Zelenskõi kõnedes räägib. Presidendi sõnumid on ettevaatavad ja kõnedes esitatud mõtetest joonistub lõpuks ühtne tervik. Samuti hõlmab Ukraina tegutsemine pikaajaliste suhete loomist, mille eesmärk on luua häid suhteid ja anda edasi informatsiooni. Ukraina näitel peegeldab seda järjepidev kõnelemine erinevatele auditooriumitele ning korduv teemade üle rääkimine.

Kui vaadelda Ukraina tegevust lähtuvalt Snow (2020: 5) kolmest aspektist, mis annavad riigile pehme jõu kasutamisel eelise, siis selgub, et Ukraina on need kriteeriumid täitnud. Esiteks on riik saanud kõnede kaudu ligipääsu kommunikatsioonikanalitele ning on seeläbi suutnud oma sõnumid viia laiema avalikkuseni. Teiseks vastavad Ukraina kultuur ja ideed ülemaailmsetele normidele, mille eest seisavad ka teised demokraatlikud riigid. Kolmandaks suurendab Ukraina aus ja avatud informatsiooni jagamine usaldusväarsust riigi vastu. Nende kolme aspekti koosmõju on aidanud Ukrainal oma pehmet jõudu läbi avaliku diplomaatia ellu viia.

Analüüsid, millest Ukraina president kõnedes räägib, siis selgub, et see on otseselt kattuv pehme jõu käitumiste skaala ja vahenditega, mida kirjeldasin magistr töö teooria osas. Seda

kontseptsiooni esitles USA poliitikateadlane Joseph Nye (2004: 8), kelle nägemuses on pehme jõu käitumiste skaala agenda loomine ja ligitõmbavuse tekitamine. Esimest viiakse ellu institutsioonide kaudu ning teist läbi poliitika, väärtuste ja kultuuri. Analüüsides kellele, kuidas ja millest on Zelenskõi oma kõnedes rääkinud, joonistub välja, et Ukraina tegevus on selgelt haakunud Nye välja pakutud käitumiste skaala ja vahenditega. Välisauditooriumile peetud kõned on jagunenud kolme sihtgrupi vahel: riikide parlamendid, rahvusvahelised organisatsioonid ja kultuurisündmused.

Agenda loomisel on Ukraina kasutanud ära institutsioone, milleks selles magistritöös olid nii riikide parlamendid kui rahvusvahelised organisatsioonid. Zelenskõi tõstatas neile kõneledes mitmeid olulisi teemasid, mis kujundasid agendat nii rahvusvahelises meedias kui inimeste igapäevaelus. Poliitikat kui vahendit on Ukraina president kõige selgemalt kasutatud riikide parlamentide ja rahvusvaheliste organisatsioonide ees kõneldes, sest sealne auditoorium koosneb poliitikutest ning ametnikest, kes aitavad poliitikat ellu viia. Poliitikute käes on riigi seadusandlik võim ja neid kõnetades proovib Ukraina suunata teisi riike tegutsema selles suunas, kuhu nemad soovivad.

Kultuuri kui pehme jõu vahendi kasutamine riigi atraktiivsuse suurendamiseks tuleb esile kultuurisündmustel kõnelemisega. Kultuur on maailma igapäevaelus tähtsal kohal ja sellega puutuvad inimesed väga tihti kokku. Kultuur ümbritseb meid igal pool, mistõttu on ka nende kandjad ehk kultuuriinimesed avalikus ruumis ja niiviisi tuntumad kui enamike valdkondade esindajad. Nad on kuulsused, kelle tegemised ja arvamus inimesi huvitab. Meedia vahendab seda ning neist saavad seetõttu paljude eeskujud. Peamine põhjus, miks Ukraina valis üheks president Zelenskõi kõnede auditooriumiks just kultuurivaldkonna, peitub suure tõenäosusega selles, et nii on võimalik kõnetada suurt auditooriumi. Kultuuri kasutamine pehme jõu vahendina aitab jõuda prominentide ja kuulsuste kaudu miljonite inimesteni ning tõsta riigi atraktiivsust.

Väärtustele rõhumist pehme jõu elluviimisel on president Zelenskõi kasutanud nii riikide parlamentide, rahvusvaheliste organisatsioonide kui kultuurisündmuste ees kõneldes. Väärtustest rääkides on Ukraina riigipea sõnavõttud haakunud Gallarotti (2011: 30) välja käidud pehme jõu rahvusvaheliste allikatega. Ukraina on riigipea kõnede näitel korduvalt väljendanud, et austatakse rahvusvahelisi seaduseid, norme, institutsioone, lepinguid ja liitude kohustusi.

Samuti on Zelenskõi kõnedes toonud esile, kuidas Ukraina kaitseb sõjas Venemaa vastu samu väärtuseid, mida kannavad demokraatlikud riigid üle maailma. Sellega soovib Ukraina näidata, kuidas riik on ohverdama end selle nimel, et seista ühiste väärtuste eest.

Ukraina tegevus president Zelenskõi kõnede näitel kattub ka teooria osas kirjeldatud Lee (2009: 4) pehme jõu kategooriatega, mis kirjeldavad välisjulgeoleku toetamist, riikide toetuse mobiliseerimist, riikide mõtteviisi ja eelistuste mõjutamist ning riikide ühtsuse säilitamist. Ukraina näitel väljendub see selles, et riik on president Zelenskõi kõnede kaudu esitlenud end rahumeelse ja rahu eest võitleva riigina. Sellele rõhudes on proovitud leida toetust oma välisjulgeoleku tugevdamiseks. Teiseks on Ukraina riigipea kõnedes öelnud konkreetselt välja, mida nad soovivad ja kuidas saavad teised riigid saavad aidata neil sõda võita. Kolmandaks on nad proovinud mõjutada teiste riikide eelistusi ja mõtteviisi läbi selle, et riigipea teeb oma kõnedes otse pöördumisi rahva ja poliitikute poole. Ta loob paralleele ajaloost ning kirjeldab Ukrainas toimuva hetkeolukorda. Niiviisi käitudes püüab president inimesi kõnetada ning mõjutada nende tundeid ja käitumist Ukrainale soovitud suunas. Neljanda punktina on Zelenskõi korduvalt toonitanud, et Ukraina võitleb sõjas Venemaaga nende samade väärtuste eest, mida kannavad demokraatlikud riigid. Samuti on riigipea väljendanud oma austust ja lugupidamist rahvusvaheliste institutsioonide vastu. See on säilitanud riikide ühtsust ja toonud inimesi Ukraina seljataha. Viiendaks on kogu seesugune tegevus tõstnud ka siseriiklikult riigijuhi ehk presidendi ning valitsuse populaarsust. Ukrainlased näevad, et Zelenskõi koos oma meeskonnaga ja valitsusega seisab igal võimalikul viisil Ukraina huvide eest ning see kajastub ka toetuses. 2021. aasta detsembris oli Ukraina presidendi toetus 27%, aga aasta hiljem, kui sõda oli kestnud juba veidi alla aasta, oli Zelensky toetus 84% (Panchenko, 2023). Kõige paremini näitab Lee esitatud kategooriate ja Ukraina presidendi kõnede sisu kattuvust ÜRO Peaassamblee ees peetud kõne, kus Zelenskõi esitas Ukraina rahuplaani. Selles sõnavõtus olid kaetud kõik eelpool välja toodud kriteeriumid ning see peegeldab, kui selge ühtivus on Ukraina pehme jõu kasutamise näitel teooria ja tegelikkuse vahel.

Ukraina on selliselt tegutsedes järginud teoreetilises kirjanduses kirjeldatud Leonard'i (2002: 8-9) avaliku diplomaatia põhimõtteid. Esiteks on Ukraina suutnud niimoodi suurendada inimeste teadlikkust ehk pannud nad rohkem Ukraina peale mõtlema ja hoidnud neid kursis riigis toimuvaga. See on toonud Ukrainas toimuva inimeste mõtetesse ja igapäevastesse aruteludesse. Teiseks on Zelenskõi kõnede kaudu loodud riigist positiivse mulje ning suunatud inimesi

vaatama sõda Ukraina vaatepunktist ja suurendanud selle abil riigi tunnustamist. President on proovinud tuua Ukraina inimestele lähemale ja teinud riigi käekäigu olulisemaks ka inimestele väljaspool Ukrainat. Kolmandaks on tänu kümnetele kõnedele tugevdatud oma sidemeid teiste riikide, institutsioonide ja rahvastega. See järjepidev töö on püüdnud panna teisi riike Ukrainat paremini mõistma ja inimesi riiki toetama. Neljandaks on Ukraina riigipea kõnede teel proovinud inimesi mõjutada, et leida enda seisukohtadele toetust ning partnereid, kes riiki toetaksid. Seda on tehtud nii riikide parlamentides, rahvusvahelistes organisatsioonides kui kultuurisündmustel.

Ukraina pehme jõu kasutamisest avalikus diplomaatias saab teha järelduse, et praktikas toetub riik varasematele teaduslikele pehme jõu käsitlustele. Analüüsides, kellele, kuidas ja millest on president Zelenskõi oma kõnedes rääkinud, joonistub välja, et Ukraina on pehme jõu rakendamisel lähtunud sellest, kuidas erinevad autorid on kirjeldanud pehme jõu toimimist. Seda peegeldab see, mismoodi on Ukraina kasutanud pehme jõu ja avaliku diplomaatia rakendamise põhimõtteid, mida erinevad autorid olid varasemalt teoreetilises kirjanduses kirjeldanud. Mina ei tuvastanud oma uurimistöös läbiviidud analüüsi käigus, et Ukraina oleks pehme jõu elluviimisel kasutanud täiesti uut lähenemist või midagi, mis pehme jõu käsitlust kardinaalselt muudaks. Küll aga saab Ukraina puhul tuua välja, et väga konkreetselt on lähtutud olemasolevast teadmisest ning oskuslikult on kombineerinud erinevate autorite nägemusi sellest, kuidas ja milliste vahendite kaudu pehmet jõudu kõige kasulikumalt täide viia. Mitmete põhimõtete järgimine ja neile toetumine loob koosmõju, mis töötab suure tõenäosusega palju kasulikumalt, kui ühe või mõne üksiku lähenemisviisi konkreetne järgimine.

Pehme jõu elluviimisel ei ole Ukraine tegevus unikaalne ega kordumatu. See on universaalne ning samasuguse lähenemise kaudu on võimalik ka teistel riikidel pehmet jõudu kasutada, et see oma eesmärkide ja huvide kasuks tööle panna. Küll aga sõltub selle elluviimise tõenäosus sellest, kui kergelt õnnestub panna avalikkus riigi vastu huvi tundma. Sõda on erakorraline ja ebatavaline olukord, mistõttu on sõjas oleval riigil tähelepanu saamine lihtsam kui sõjast puutumata riigil. Kuid see ei tähenda, et rahutingimustes poleks võimalik pehmet jõudu rakendada läbi oskusliku teemade tõstatamise ja agenda kujundamise. Kindlasti aitab Ukraina pehme jõu kasutamine paremini mõista sarnaseid juhtumeid nii minevikus kui tulevikus. Kuigi Ukraina tegevus on toimunud sõjatingimustes, siis samasugust lähenemist saab kasutada ka muudes olukordades. Õppetund, mille saab Ukraina tegutsemisest kaasa võtta, on see, et riik

peab pehme jõu elluviimisel lähtuma mitmetest erinevatest võimalustest ning põhimõtetest, sest sel juhul on suurem tõenäosus saavutada soovitud eesmäärke.

5.2 Diskussioon

Magistritöö analüüsis, kuidas on Ukraina kasutanud oma eesmärkide saavutamisel pehmet jõudu avalikus diplomaatias. Kuigi magistritöö fookus oli Ukraina pehme jõu kasutamisel, siis arutlen töö diskussiooni osas selle üle, milline mõju ja millist rolli on omanud riigi eesmärkide saavutamisel president Zelenskõi kõned. Diskussiooni osas arutlen selle üle, mis tulemusi võis Ukraina president Volodõmõr Zelenskõi kõnede kaudu saavutada ja milliseid otsuseid mõjutada. Kõigepealt toon välja, millised on olnud riigipea peamised sõnumid ja soovid. Seejärel kõrvutan neid hetkeolukorraga ja võrdlen, mil määral on Ukraina saavutanud seda, mida Zelenskõi on oma kõnedes välja öelnud. Alapeatüki lõpus annan ülevaate, millised on magistritöö teemast lähtuvalt võimalikud edasised uurimissuunad.

Ukraina on alates 24. veebruarist 2022, kui algas Venemaa täiemahuline rünnak, saavutanud või jõudnud lähemale mitmetele eesmärkidele, millele sõja alguses toetust ei leitud või mis tundusid esmapilgul suure tõenäosusega mitte täituvat. Ukraina peamised sõnumid ja soovid keskendusid relvaabile, NATO ja ELi liikmeks saamisele ning Venemaa vastutusele võtmisele. Kui sõja algusest on möödunud aasta ja mõned kuud, on mitmed neist eesmärkidest täitunud või liikunud eesmärgi täitumisele lähemale.

Ukraina sai mitmetelt riikidelt sõjalist abi juba enne sõja algust, aga vajadus selle järele kasvas palju, kui Venemaa rünnak 24. veebruaril täie hooga pihta hakkas. Kuu pärast sõja algust oli Zelenskõi NATO tippkohtumisel kõneldes kriitiline, sest allianss polnud toetanud Ukrainat nii, nagu nad olid palunud. Sõjalisest abist rääkis riigipea korduvalt ka erinevate riikide parlamentide ja ÜRO ees. Ukraina on riigipea kõnede kaudu edasi antud sõnumite abil suutnud kõnetada laiemat avalikkust ning näidanud, et sõda Venemaa vastu pole vaid nende sõda agressoriga, vaid see puudutab ka teisi, sest see on sõda demokraatlike riikide väärtuste vastu. See on mobiliseerinud nii riike kui inimesi Ukrainat toetama ja hetkeseis on Ukraina vaatest liikumas positiivses suunas. 2023. aasta kevadeks on Ukraina saanud abi üle maailma ja pea kõigilt Euroopa riikidelt. Toetus pole olnud nii suur, kui Ukraina on küsinud ja lootnud, aga kahtlemata on sellest palju abi olnud ning ilmselt Ukraina ka arvestas sellega, et kõike, mida

küsitati, ei õnnestu saada. Kuid on märkimisväärne, milline sõjaline abi on Ukrainani jõudnud nüüd, kus sõja algusest on möödunud üle aasta. Relvad ja tehnika, millest Ukraina veel aasta tagasi sai vaid unistada, on nüüd tänu riikide mitmekülgsele toetusele, kas juba lahinguväljal või kohe sinna jõudmas.

Relvade saamise soovi kõrval on president Zelenskõi läbivalt toonitanud ka Ukraina NATO liikmeks saamist. NATO liikmeks saamise ja alliansi abi soov jäi tugevalt kõlama Ukraina presidendi kõnest NATO tippkohtumisel 2022. aasta märtsis. Zelenskõi rõhutas, et Ukraina on pikka aega soovinud alliansiga liituda, aga pole seda saanud teha, sest liikmesriikide seas ei olnud piisavat toetust liitumisele. Sõja jooksul on seisukohad muutunud ning Ukraina NATOsse pääsemisest räägitakse järjest konkreetselt. Mõned päevad rohkem kui aasta pärast sõja algust ütles alliansi peasekretär Jens Stoltenberg Helsingis, et NATO liitlased on nõus Ukraina liikmeks saamisega, aga seda pikas perspektiivis (Fouché, 2023). Peasekretäri sõnul on oluline sõja lõppedes tagada, et ajalugu ei korduks. Paar kuud hiljem, 20. aprillil külastas Stoltenberg esimest korda pärast täiemahulise sõja algust Kiievit. NATO peasekretär ütles president Zelenskõiga antud pressikonverentsil selgelt välja, et Ukraina kuulub Euro-Atlandi perekonda ja Ukraina õigustatud koht on NATO (Stoltenberg..., 2023).

Seda, millised on NATO edasised sammud Ukraina suunal, on hetkel keeruline öelda. 2023. aasta juuli keskel kogunevad NATO liikmesriikide juhid kaheks päevaks Leedu pealinnas Vilniuses, kus muude teemade kõrval tuleb suure tõenäosusega kõne alla nii Ukraina liikmeks saamine kui täiendav abi. Praegu ei saa täie kindlusega öelda, kas Ukraina liitub alliansiga, aga märkimisväärsed edusammud selles suunas on juba tehtud. Ukraina soovi täitumise tõenäosus on oluliselt kõrgem kui 24. veebruaril 2022. Selle taga on mitmeid põhjuseid, aga kahtlemata on selles olnud oluline roll ka president Zelenskõi kõnedel. Riigi peamise kõneisikuna on Ukraina president hoidnud NATO liikmeks saamise teemat pidevalt üleval ning veennud riikide poliitikuid ja kodanikke, et Ukraina kuulub NATOsse. Seda, kui palju täpselt tema kõnedest on abi olnud, on keeruline öelda, aga nagu näha, on Ukraina sõnum jõudnud kohale, sest isegi NATO peasekretär ütleb selgelt välja, et Ukraina koht on NATO.

Sarnaselt NATO liikmeks saamise teemaga, on Ukraina teinud samme lähemale ka ELi liitumiseks. 28. veebruaril ehk loetud päevad pärast Venemaa täiemahulise sõja algust Ukrainas, taotles Ukraina ELi liikmestaatus (Ukraine, i.a). Lisaks sellele tegi Ukraina

president Zelenskõi kõnedes esitatud sõnumite kaudu pidevalt tööd selle nimel, et Ukraina liitumisprotsess edasi liiguks. Esimene kõne, mille riigipea välisauditooriumile pidas, oli sõnavõtt Euroopa Parlamendile, millest suur osa keskendus just ELiga liitumisele. Samuti oli ELi liikmelisuse teema sees ka teistes Zelenskõi kõnedes, mis näitab, et see oli Ukraina jaoks tähtis. Riigipea rõhutas oma kõnedes parlamentidele korduvalt, kui oluline on anda Ukrainale kandidaatriigi staatus. Vähem kui neli kuud pärast Ukraina taotlust, 23. juunil 2022 andiski Euroopa Ülemkogu Ukrainale ametlikult kandidaatriigi staatuse ja Ukraina esialgne eesmärk sai täidetud (*ibid.*). Seega tasus Ukraina strateegia ennast ära, sest liikmesriike suudeti veenda ning nende meelsust kallutada Ukraina jaoks sobivas suunas. Kuigi ELiga liitumine võtab Ukrainal veel aega, on esimesed edusammud olemas ning liitumisprotsess pole enam pelgalt unistus, vaid töö selle nimel käib nii Ukrainas kui ELi institutsioonides.

Samuti on Ukraina president Zelenskõi kaudu pööranud palju tähelepanu Venemaa vastutusele võtmisele ja sellele, milline on nende vaatest võimalikud rahu tingimused. Riigipea on erinevates kõnedes toonud välja, et Venemaa tuleb panna oma tegude eest vastutama ning riigijuhid ja otsustajad peavad saama teenitud karistuse. Ukraina nägemuse sellest võttis kokku Zelenskõi ÜRO Peaassambleele peetud kõnes, kus ta esitas Ukraina rahuplaani. Ukraina üleskutsel on näiteks Euroopa Parlament ja Eesti riigikogu kuulutanud Venemaa terroristliku režiimiga riigiks (European..., 2022; Riigikogu..., 2022). Samuti esitas rahvusvaheline kriminaalkohus (ICC – International Criminal Court) märtsi keskel Venemaa presidendile Vladimir Putinile ja laste õiguste volinik Maria Lvova-Belevale vahistamissüüdistuse (Situation..., 2023). Keeruline on öelda, kas sellised otsused oleksid sündinud ka iseseisvalt ilma Ukraina riigipea üleskutseteta, aga kahtlemata on need sammud olnud Zelenskõi kõnede kaudu pidevalt aktuaalsed ning suure tõenäosusega mingil määral mõjutanud ka institutsioone neid samme astuma.

Ukraina pehme jõu kasutamine avalikus diplomaatias on üks konkreetne näide, kuidas sõjas olev riik keskendub sõja võitmise nimel lahinguvälja tegevuste kõrval selgelt ka pehmele jõule. Seda, milline oleks sõjaline olukord Ukrainas ja riigi mõju maailmas, kui nad ei oleks sellise lähenemise kasuks otsustanud, on keeruline öelda. Kindel on aga see, et situatsiooni halvemaks pole see muutnud, pigem on pehme jõu rakendamine kasuks tulnud, sest nagu näha on mitmed protsessid liikunud või hakanud liikuma Ukraina soovitud suunas. Asümmeetrilistes konfliktides nagu on Ukraina ja Venemaa sõda ning olukordades, kus riigi muude võimekuste

kaudu ei ole võimalik oma eesmäärke täita, annab pehme jõu kasutamine lisavõimaluse, kuidas soovitud tulemusi ellu viia.

Edasised uurimisteemad

Pehme jõud ja selle kasutamine on järjest olulisem, sest see vahend, mis toetab riikide eesmärkide saavutamist ning tegutsemist. Kindlasti tasub pehmet jõudu veel uurida, sest magistritööd kirjutades tõstatisid mitmed huvitavad uurimissuunad, mida võiks edaspidi lähemalt analüüsida. Üks uurimissuund, mida tasuks põhjalikumalt uurida, puudutab varasemate juhtumite ja hetkel Ukrainas aset leidva Venemaa täiemahulise sõja võrdlust. Hetkel on Ukraina tegutsemises selgelt näha, et sõjas Venemaa vastu on kõva jõu kõrval märkimisväärne roll pehmel jõul. Võiks uurida näiteks, milline oli 2008. aastal Gruusia sõjas ja 2014. aastal toimunud Krimmi annekteerimisel pehme jõu roll nii Gruusia kui Ukraina poolt vaadates. Kas seda kasutati, kui jah, siis kuidas ja mil määral. Nende juhtumite kontekst on sarnane magistritöös analüüsituga ning aitaks tagasiulatuvalt uurida ja spekuloida, kas pehme jõu teistsugusel kasutamisel oleks minevikus toimunu ning hetkel toimuv võinud minna teisiti.

Teine variant oleks läheneda Ukraina pehme jõu uurimisele teistsuguse uurimismeetodiga. Kvalitatiivselt saaks sama teemat uurida näiteks teistsugust valimit kasutades. Variant oleks analüüsida näiteks sotsiaalmeediapostitusi või vaadata presidendi kõnesid, mida ta pole pidanud välisauditooriumile. Teine võimalus on uurida pehmet jõudu kvantitatiivselt. See eeldab väga konkreetsete tunnuste ja valimi paika panemist, aga annaks laiaulatusliku ülevaate läbivatest mustritest ning mastaabist.

Lähemalt tasuks uurida ka seda, kuidas riigid oma strateegilises kommunikatsioonis pehmet jõudu ja avalikku diplomaatiat käsitlevad. Kas on olemas kindlad põhimõtted ning plaanid, mismoodi pehmet jõudu konkreetsetes situatsioonides või pikaajaliselt ellu viia? Näiteks saaks intervjuuerida inimesi, kes riiklikuid strateegiaid paika panevad. Neilt tasuks uurida, millest lähtuvalt riik plaane koostab ning kas ja kuidas on Ukraina tegevus sõjas Venemaa vastu muutnud varasemaid praktikaid.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärk oli Ukraina näitel välja selgitada, kuidas kasutab riik pehmet jõudu ja avalikku diplomaatiat oma eesmärkide saavutamiseks. Tahtsin teada, miks on läinud nii, et vaatamata väiksemale sõjalisele võimekusele, on Ukraina suutnud Venemaale osutada vastupanu ja pole sõda kaotanud ka pärast rohkem kui aasta kestnud lahinguid. Ukraina on olnud liitlaste ja toetajate leidmisel edukas ning see on neile toonud märkimisväärset toetust. Tahtsin teada, mismoodi on Ukraina kasutatud selle saavutamisel nii pehme jõu kui avaliku diplomaatia võimalusi.

Uurimistöö koosnes viiest peatükist. Esimeses peatükis defineerisin olulised mõisted nagu pehme jõud ja avalik diplomaatia ning seejärel andsin ülevaate teoreetilisest raamistikust ja lähtepunktidest. Seejärel kirjeldasin pehmet jõudu ning avalikku diplomaatiat Ukraina juhtumi vaatepunktist. Kolmandas peatükis tutvustasin magistritöö meetodit ja valimit. Lõpuks kirjeldasin uurimistöö analüüsi tulemusi ning lisaks sellele esitasin uurimistöö järeldused ja autori diskussiooni koos soovitusetega edasisteks uuringuteks.

Kasutasin magistritöös kvalitatiivseid uurimismeetodeid ning konkreetsemalt kvalitatiivset sisuanalüüsi ja kodeerimist. Ukraina pehme jõu uurimisel analüüsisin riigi avalikku diplomaatiat, mida riik viib ellu president Volodõmõr Zelenskõi kõnede kaudu. Töö valimi moodustasid mitmekümne välisauditooriumile peetud sõnavõtu seast välja valitud 12 kõnet, mille riigipea pidas alates 24. veebruarist 2022 kuni sama aasta sügiseni. Kõnede valikul lähtusin sellest, et oleksid olemas erinevaid sihtauditooriumid ja nii sõja varasem kui hilisem faas. Valikusse kuulusid kõned riikide parlamentides, rahvusvahelistes organisatsioonides ja kultuurisündmustel, sest see võimaldas välja tuua erinevatele auditooriumitele peetud kõnede sõnumite sisu, narratiivi ja ülesehituse.

Uurimisprobleemist ja -eesmärgist lähtuvalt otsisin magistritöös vastust uurimisküsimusele: kuidas kasutab Ukraina oma eesmärkide saavutamisel pehmet jõudu avalikus diplomaatias? Selleks, et uurimisküsimusele põhjalikumalt vastata, analüüsisin kellele, kuidas ja millest on Ukraina president Zelenskõi oma kõnedes rääkinud. Magistritöö analüüsist lähtuvalt sai kinnitust, et Ukraina on pehme jõu elluviimisel lähtunud teoreetilisest kirjandusest käsitletud põhimõtetest. Seda peegeldab see, mismoodi on Ukraina kasutanud pehme jõu ja avaliku

diplomaatia rakendamise põhimõtteid, mida erinevad autorid olid varasemalt teoreetilises kirjanduses kirjeldanud. Sellest saab järeldada, et kui riik jälgib pehme jõu elluviimisel teoreetilises kirjanduses käsitletut, siis on suur tõenäosus, et see toimib efektiivselt ja toetab soovitud eesmärkide saavutamist. Õppetund, mida Ukraina tegevus on andnud, on see, et riik peab pehme jõu elluviimisel lähtuma mitmetest erinevatest võimalustest ning põhimõtetest, sest sel juhul on suurem võimalus saavutada soovitud eesmäärke.

Magistritöö ei tuvastanud, et Ukraina oleks pehme jõu elluviimisel kasutanud täiesti uut lähenemist või midagi, mis pehme jõu käsitlust kardinaalselt muudaks. Küll aga saab Ukraina puhul tuua välja, et väga konkreetset on lähtutud olemasolevast teadmisesest ning oskuslikult on kombineerinud erinevate autorite nägemusi sellest, kuidas ja milliste vahendite kaudu pehmet jõudu kõige kasulikumalt täida. Mitmete põhimõtete järgimine ja neile toetumine loob koosmõju, mis töötab suure tõenäosusega palju kasulikumalt, kui ühe või mõne üksiku lähenemisviisi konkreetne järgimine.

Pehme jõu mõju Ukraina edu saavutamises magistritöö ei mõõtnud ning seda on ka keeruline välja selgitada. Samas saab julgelt väita, et pehme jõu kasutamine pole Ukraina olukorda kehvemaks teinud, vaid pigem on selle rakendamine olnud kasulik. Selle tõestusena saab vaadata, kuhu suunas on liikunud mitmed protsessid või teemad, millele Ukraina on tähelepanu pööranud. Kokkuvõtvalt on võimalik magistritöö analüüsi põhjal öelda, et asümmeetrilistes konfliktides nagu on Ukraina ja Venemaa sõda ning olukordades, kus riigi muude võimekuste kaudu ei ole võimalik oma eesmäärke täita, annab pehme jõu oskuslik kasutamine lisavõimaluse, mille kaudu soovitud tulemusi saavutada.

Järgnevates uuringutes tasuks vaadelda, kuidas on varasemates konfliktides, kus üks osapool on olnud Venemaa, kasutatud pehmet jõudu. Samuti annaks uut informatsiooni see, kui analüüsida Ukraina pehme jõu kasutamist teistsuguse uurimismeetodiga. Variant on keskenduda näiteks kõnede asemel sotsiaalmeediapostitustele või kasutada kvalitatiivse meetodi asemel kvantitatiivset, mis annab suurema valimi ning sellest tulenevalt võib-olla ka teistsuguseid tulemusi. Samuti võiks uurida, kas ja kuidas lähtuvad riigid strateegilist kommunikatsiooni planeerides pehmest jõust ning avalikust diplomaatiast. See annaks teadmise, kui oluliseks riigid seda peavad ja mil määral on Ukraina tegutsemine strateegilise kommunikatsiooni planeerimist mõjutanud.

SUMMARY

The use of soft power in public diplomacy: The case of Ukrainian president Volodymyr Zelensky's speeches

Martin Raid

The objective of this Master's thesis was to examine the utilization of soft power and public diplomacy by Ukraine as a means to achieve its objectives. Despite possessing limited military capabilities compared to Russia, Ukraine has managed to garner support and allies, which has been instrumental in its success. This study aimed to investigate the specific strategies employed by Ukraine in utilizing soft power and public diplomacy to achieve these outcomes.

The thesis comprised five chapters. The first chapter involved the definition of key concepts, namely soft power and public diplomacy, and provided an overview of the theoretical framework. Subsequently, soft power and public diplomacy were examined from the perspective of Ukraine. The third chapter detailed the research methodology and sample selection. Finally, the research findings were presented, along with the author's conclusions, discussion, and recommendations for future research.

Qualitative research methods, specifically qualitative content analysis and coding, were employed in this study. The analysis focused on Ukraine's public diplomacy, as conveyed through the speeches of President Volodymyr Zelenskyi. The sample consisted of 12 speeches delivered to foreign audiences between February 24, 2022, and the autumn of the same year, chosen to encompass different target audiences and distinct phases of the war. The selection included speeches delivered in national parliaments, international organizations, and cultural events, allowing for an examination of variations in message content, narrative, and structure based on the intended audience.

With the research question of how Ukraine employs soft power in public diplomacy to achieve its goals, the study delved into an analysis of President Zelenskyi's speeches to ascertain to whom he addressed, how he communicated, and what he conveyed. The analysis confirmed that Ukraine adhered to the principles discussed in theoretical literature on soft power

implementation. This adherence to established principles in soft power and public diplomacy supports the effective achievement of desired goals. The Ukrainian case highlights the importance of adopting multiple strategies and principles when employing soft power, increasing the likelihood of success. The thesis did not propose a completely novel approach to the implementation of soft power or revolutionize existing practices. However, it demonstrated a concrete integration of existing knowledge and skillful synthesis of various authors' perspectives. Embracing and combining multiple principles creates a synergistic effect that is more advantageous than rigidly adhering to a few isolated approaches.

Although the thesis did not measure the precise impact of soft power on Ukraine's success, it can be reasonably asserted that the application of soft power has had a positive rather than negative influence. This assertion is supported by observing the direction of various processes and topics to which Ukraine has directed attention. In summary, the analysis of the thesis suggests that in asymmetric conflicts such as the war between Ukraine and Russia or in other situations, where alternative state capabilities are insufficient to achieve goals, skillful employment of soft power provides an additional avenue for attaining desired outcomes.

Future studies could explore how soft power has been employed in previous conflicts involving Russia. Additionally, analyzing the use of soft power in Ukraine using different research methods would yield new insights. Alternative avenues of investigation include examining social media posts rather than speeches or adopting a quantitative approach for a larger sample size and potentially different results. It would also be valuable to investigate how countries incorporate soft power and public diplomacy into their strategic communication planning, shedding light on its perceived importance and the extent to which Ukraine's actions have influenced such planning.

KASUTATUD KIRJANDUS

Address by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy to the Bundestag. (17.03.2022).

President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy. Kasutatud 20.10.2022,

<https://www.president.gov.ua/en/news/promova-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-u-bundesta-73621>

Address by the President of Ukraine to the Parliament of the United Kingdom. (08.03.2022).

President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy. Kasutatud 20.10.2022,

<https://www.president.gov.ua/en/news/zvernennya-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-do-parl-73441>

Blum, D. & Jacobs, J. (2022). Volodymyr Zelensky speaks to Grammys audience in a prerecorded video. *The New York Times*, April 4. Kasutatud 20.10.22,

<https://www.nytimes.com/2022/04/03/arts/music/ukraine-zelensky-john-legend-grammys.html>

Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Harvard University Press.

Braithwaite, S. (2022). Zelensky refuses US offer to evacuate, saying 'I need ammunition, not a ride'. *CNN*, 26. February. Kasutatud 26.04.2023,

<https://edition.cnn.com/2022/02/26/europe/ukraine-zelensky-evacuation-intl/index.html>

Castells, M. (2008). The new public sphere: Global civil society, communication networks, and global governance. *The annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 78-93.

Cull, N. J. (2008). Public diplomacy before Gullion: The evolution of a phrase. In *Routledge handbook of public diplomacy* (pp. 39-43). Routledge.

Dahl, R. A. (1957). The concept of power. *Behavioral Science*, 2(3), 201-215.

Ellul, J. (1973). *Propaganda: The formation of men's attitudes*. Random House/Vintage, New York.

European Parliament declares Russia to be a state sponsor of terrorism. (2022). *European Parliament*, 23. november. Kasutatud 02.05.2023, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20221118IPR55707/european-parliament-declares-russia-to-be-a-state-sponsor-of-terrorism>

Fouché, A. (2023). Nato boss Jens Stoltenberg says Ukraine to join bloc in 'long term'. *BBC*, 28. veebruar. Kasutatud 21.04.2023, <https://www.bbc.com/news/world-europe-64797212>

Gallarotti, G. M. (2011). Soft power: what it is, why it's important, and the conditions for its effective use. *Journal of Political Power*, 4(1), 25-47.

Gilboa, E. (2008). Searching for a theory of public diplomacy. *The annals of the American academy of political and social science*, 616(1), 55-77.

Gramsci, A. (1982). *Selections from the prison books*. Trans by Q. Hoare and G. Nowel Smith. London: Lawrence and Wishart.

Habermas, J. (2015). *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy*. John Wiley & Sons.

Hallahan, K., Holtzhausen, D., Van Ruler, B., Verčič, D., & Sriramesh, K. (2007). Defining strategic communication. *International journal of strategic communication*, 1(1), 3-35.

Huijgh, E. (2016). Public diplomacy. *The SAGE Handbook of Diplomacy*. London: Sage, 437-450.

Kalmus, V. (2015). Standardiseeritud kontentanalüüs. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutatud, 15.03.2023, <http://samm.ut.ee/kontentanalyyys>

Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutatud, 15.03.2023, <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Laherand, M. L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk, 384.

Lasswell, H. D. (1938). *Propaganda Technique in the World War*. Peter Smith, New York..

Lasswell, H. D. ja Kaplan, A. (2014). *Power And Society: A Framework for Political Inquiry*. Routledge.

Lee, G. (2009). A theory of soft power and Korea's soft power strategy. *The Korean Journal of Defense Analysis*, 21(2), 205-218.

Leonard, M. (2002). *Public diplomacy*. The Foreign Policy Centre. London

Melissen, J. (2005). The new public diplomacy: Between theory and practice. *The new public diplomacy: Soft power in international relations*, 3-27.

Nye Jr, J. S. (1990a). *Bound to lead: The changing nature of American power*. New York: Basic books.

Nye Jr, J. S. (1990b). Soft Power. *Foreign Policy*, 80, 153-171.

Nye Jr, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. Public affairs.

Nye Jr, J. S. (2008). Public diplomacy and soft power. *The annals of the American academy of political and social science*, 616(1), 94-109.

Nye Jr, J. S. (2009). Get smart: Combining hard and soft power. *Foreign Aff.*, 88, 160.

Panchenko, Y. (2023). Zelensky's Approval Ratings Soar Amid War. *Institute For War & Peace Reporting*, 2. February. Kasutatud 01.05.2023, <https://iwpr.net/global-voices/zelenskys-approval-ratings-soar-amid-war>

Riigikogu kuulutas Venemaa režiimi terroristlikuks. (2022). *Riigikogu*, 18. oktoober. Kasutatud 02.05.2023, <https://www.riigikogu.ee/pressiteated/taiskogu/riigikogu-kuulutas-venemaa-reziimi-terroristlikuks/>

Roselle, L., Miskimmon, A., & O'loughlin, B. (2014). Strategic narrative: A new means to understand soft power. *Media, war & conflict*, 7(1), 70-84.

Russia wants the world to make three mistakes: to get used to the war, to put up with the war and to forget about the war; this intention should never succeed - address by the President of Ukraine to the participants of the Venice Film Festival. (01.09.2022). *President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy*. Kasutatud 20.10.2022, <https://www.president.gov.ua/en/news/rosiya-hoche-shob-svit-zrobiv-tri-pomilki-zvik-do-vijni-zmir-77469>

Russia's war on Ukraine: Speeches by Ukraine's President to the European Parliament and national parliaments. (2022). *European Parliament*. Kasutatud 20.10.22, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729354/EPRS_BRI\(2022\)72935_4_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729354/EPRS_BRI(2022)72935_4_EN.pdf)

Said, E. W. (1994). *Culture and imperialism*. Vintage.

Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova. (2023). *International Criminal Court*, 17. märts. Kasutatud 02.05.2023, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>

Snow, N. (2020). Rethinking Public Diplomacy in the 2020s. N. Snow , & N. J. Cull, *Routledge handbook of public diplomacy* (lk 3-13). Routledge.

Speech by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy at the NATO Summit. (24.03.2022). *President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy*. Kasutatud 20.10.2022, <https://www.president.gov.ua/en/news/vistup-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-na-samiti-n-73785>

Speech by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy in the Saeima of Latvia. (26.05.2022). *President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy*. Kasutatud 20.10.2022, <https://www.president.gov.ua/en/news/vistup-prezidenta-ukrayini-volodimira-zelenskogo-u-saejmi-la-75385>

Speech by the President of Ukraine at a joint meeting of the Senate, the National Assembly of the French Republic and the Council of Paris. (24.03.2022). *President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy*. Kasutatud 20.10.2022, <https://www.president.gov.ua/en/news/promova-prezidenta-ukrayini-na-spilnomu-zibranni-senatu-naci-73773>

Speech by the President of Ukraine at a meeting of the UN Security Council. (05.04.2022). *President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy*. Kasutatud 20.10.2022, <https://www.president.gov.ua/en/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zasidanni-radi-bezpeki-on-74121>

Speech by the President of Ukraine at the General Debate of the 77th session of the UN General Assembly. (22.09.2022). *President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy*. Kasutatud 20.10.2022, <https://www.president.gov.ua/en/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zagalnih-debatah-77-yi-sesiyi-77905>

Speeches. (i.a). *President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy*. Kasutatud 20.10.2022, <https://www.president.gov.ua/en/news/speeches>

Stoltenberg meets Zelensky on first visit to Kyiv since full-scale invasion. (2023). *The Kyiv Independent*, 20. aprill. Kasutatud 21.04.2023, <https://kyivindependent.com/zelensky-holds-joint-press-conference-with-stoltenberg-in-kyiv/>

Today there is a war for freedom again, and again it is necessary for cinematography not to be dumb - address by the President of Ukraine to the filmmaking community at the opening of the 75th Cannes International Film Festival. (17.05.2022). President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy. Kasutatud 20.10.2022, <https://www.president.gov.ua/en/news/sogodni-znovu-vijna-za-svobodu-i-znovu-potribno-shob-kinemat-75121>

Ukraina presidendi Volodõmõr Zelenskõi videopöördumine Riigikogu ees. (13.04.2022). Riigikogu. Kasutatud 20.10.2022, <https://www.riigikogu.ee/pressiteated/taiskogu/ukraina-presidendi-volodomor-zelenskoi-videopoordumine-riigikogu-ees/>

Ukraine. (i.a). EU enlargement policy. *European Council. Council of the European Union*. Kasutatud 02.05.2023, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/enlargement/ukraine/>

Weber, M. (1968). *On charisma and institution building* (Vol. 322). University of Chicago Press.

LIHTLITSENTS

Mina, Martin Raid, (isikukood: 39705104224) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose “Pehme jõu kasutamine avalikus diplomaatias Ukraina president Volodõmõr Zelenskõi kõnede näitel”, mille juhendaja on Liisa Talving,

- reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace’is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace’i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
- kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.